

# **Handlingsplan for bevaring og utvikling av de nasjonale hesteraser 2021-2030**

## INNHold

---

Overordnet strategidel .....	4
I Innledning.....	4
Forvaltning og organisering.....	5
Økonomi og styringsstruktur .....	7
II Presentasjon av de nasjonale rasene.....	7
Dølahest .....	8
Fjordhest.....	8
Nordlandshest/lyngshest.....	8
Norsk kaldblodstraver .....	8
III Visjoner og overordnede mål.....	9
Avl og bevaring .....	9
Helse .....	10
Utstilling .....	10
Utdanning .....	11
Aktivitet og sport .....	11
Synliggjøring.....	11
Næringsvirksomhet.....	12
Forskning.....	12
Tiltaksdel.....	13
1.    Tiltaksdel avl og bevaring .....	13
1.1.    Avlsplaner .....	14
1.2.    Stimuli .....	14
1.3.    Fruktbarhet.....	15
1.4.    Innavlskontroll .....	15
1.5.    Genbank .....	16
2.    Tiltaksdel helse.....	16
2.1.    Kartlegging av lidelser og helseutfordringer.....	17
2.2.    Sentralt helseregister .....	18
3.    Tiltaksdel utstilling.....	19
3.1.    Gode og tilgjengelige utstillinger.....	19
3.2.    Dommerutdanning og rutiner.....	20
3.3.    Egenskapsregistrering på utstilling .....	21
4.    Tiltaksdel utdanning.....	22
4.1.    Anlegg og personell.....	22
4.2.    Stiftelsen Norsk Hestesenter .....	23

4.3.	Utdanning av hest .....	23
4.4.	Kompetanse i alle ledd .....	24
5.	Tiltaksdel aktivitet og sport.....	25
5.1.	Kartlegging .....	26
5.2.	Organisert sport .....	26
5.3.	Aktivitetsturneringer og mesterskap.....	28
5.4.	Kulturhistorisk bruk.....	28
5.5.	Organisert og uorganisert fritidsaktivitet .....	28
5.6.	Aktiviteter rettet mot barn og unge.....	29
6.	Tiltaksdel synliggjøring.....	29
6.1.	Omdømmebygging.....	30
7.	Tiltaksdel næringsvirksomhet.....	31
7.1.	Kartlegging .....	31
7.2.	Offentlige planer og høringsprosesser .....	32
7.3.	Avl og oppdrettsnæring .....	32
7.4.	Tjenesteytende næring.....	33
7.5.	Etablere merkeordning .....	33
8.	Tiltaksdel forskning .....	34
8.1.	Forskning .....	34
	Kildeliste.....	36

# OVERORDNET STRATEGIDEL

---

## I INNLEDNING

---

Handlingsplanen er bestilt av styret ved Stiftelsen Norsk Hestesenter (NHS) og skal brukes for å synliggjøre rasenes utfordringer og styrker, samt være grunnlaget for å synliggjøre hva som skal til for en god avlsfaglig og helsemessig forvaltning av rasene. De nasjonale hesterasene overvåkes kontinuerlig, og ulike tiltak og virkemidler for økt avl og bruk av disse iverksettes av NHS og de respektive raseorganisasjonene i samarbeid med deres nasjonale sentre.

I 2011 kom den første «Handlingsplan for nasjonale hesteraser 2011-2020<sup>1</sup>». Denne handlingsplanen omfattet dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest og har vært et viktig dokument i arbeidet for og med de tre minste nasjonale hesterasene.

Da eksisterende handlingsplan ville gå ut i 2020, vedtok styret ved NHS vinteren 2018 at handlingsplanen skulle revideres, med målsetning om en ny handlingsplan med fokusområder og målsettinger for perioden 2021-2030. Denne handlingsplanen har en overordnet strategidel og tiltaksdeler for enkeltområder med spesifikke prioriteringer og mål som kan oppdateres i løpet av perioden.

I forbindelse med revidering av planen vedtok styret ved NHS at handlingsplanen skulle være en overordnet strategiplan for bevaring og utvikling av alle fire nasjonale hesteraser, og den norske kaldblodstraveren ble inkludert i arbeidet. Alle fire rasene er definert som nasjonale.

NHS har hatt ansvar for utarbeidelse av planen, sammen med organisasjonene for de nasjonale hesterasene, representant fra faginstitusjon/forskningsmiljøet på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og representant for det veterinærfaglige.

Gruppen som har gjennomført arbeidet har bestått av følgende personer:

- Ingrid Sponheim, styret i NHS, leder
- Stine Brunsberg / Linn Wåler Rønning, Landslaget for Dølahest
- Janne Seilen / Hege Sæther Moen, Norges Fjordhestlag
- Gunn Grønås / Ingvild Sekse Eggen, Landslaget for nordlandshest/lyngshest
- Vidar Arnesen, Det Norske Travselskap
- Målfrid Vatne, veterinærfaglig kompetanse
- Peer Berg, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, avlsfaglig kompetanse
- Siri Furre, avlsfaglig person fra NHS og sekretær.

Det har i tillegg vært innhentet innspill fra NMBU, Norsk Genressurssenter (NIBIO), og Nordisk Genbank husdyr (NordGen).

Handlingsplanen er organisasjonene og sentrenes redskap i arbeid med forvaltning og bevaring av de nasjonale hesterasene i den kommende planperioden.

Med utgangspunkt i gjeldende handlingsplan gir Fagutvalg for avl og bevaring (fagutvalget) sin tilrådning til Landbruks- og matdepartementet (LMD) for prioriteringer av avlstiltak for de nasjonale rasene. Med bakgrunn i denne anbefalingen gir LMD sine prioriteringer i de årlige tildelingsbrev til NHS, Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest og Norsk Fjordhestsenter.

Styret ved NHS vil ha en årlig gjennomgang av status for mål og tiltak i handlingsplanen.

## FORVALTNING OG ORGANISERING

LMD er øverste myndighet for all husdyravl i Norge og gir forskriftene, som i stor grad styres av EU-forordninger gjennom EØS-avtalen. Mattilsynet er delegert myndighet til å godkjenne avlsorganisasjonenes arbeid for rasene i henhold til avlsforskriften, på bakgrunn av avlsorganisasjonenes avlsplaner, og fører tilsyn i tråd med forskriftene. Norsk Rikstoto har konsesjon for å bedrive totalisatorspill i Norge, hjemlet i Forskrift om totalisatorspill. En forutsetning for konsesjonen er at inntektene fra totalisatorspillet skal bidra til å styrke hestesporten, hesteholdet og norsk hesteavl (§4 Fordeling av inntekter). LMD fastsetter andelen av bruttoomsetning som blant annet skal forvaltes av NHS, i tillegg til finansiering av andre deler av hestenæringen.

Norsk hesteavl reguleres gjennom ulike nasjonale og internasjonale bestemmelser, samt de respektive avlsorganisasjonene sine avlsplaner. Følgende bestemmelser legger direkte føringer for avlsorganisasjonenes arbeid:

- Global tiltaksplan for husdyrgenetiske ressurser og Interlaken-deklarasjonen
- Forskrift om avl av storfe, svin, sau, geit og hest
- Forskrift om identifikasjon av dyr av hestefamilien
- Lov om dyrevelferd (spesielt §25)

I tillegg er Forskrift om velferd for hest relevant for handlingsplanen, og den nye dyrehelseforskriften som trådte i kraft i 2021.

Ansvar for avlsarbeidet i de nasjonale hesterasene ligger hos de respektive avlsorganisasjonene; Landslaget for Dølahest (LD), Norges Fjordhestlag (NFL), landslaget for nordlandshest/lyngshest (LNL) og Det Norske Travelskap (DNT).

LD ble stiftet i 1947 og er ansvarlig for rasen. Det er i dag 18 lokallag rundt i hele landet. Organisasjonen er ansvarlig for avl og bevaring av rasen.

NFL ble stiftet i 1949, og er ansvarlig for fjordhest som rase. Det er i dag nesten 50 lokallag for rasen spredt over landet, og det eldste ble stiftet allerede i 1899. Fjordhesten er den nasjonale hesterasen som har størst populasjoner utenfor Norges grenser blant annet i Danmark, Belgia, Nederland, Tyskland og USA. I Norge er det om lag 5 800 fjordhester.

NFL har som moderland for fjordhesten også ansvar for rasen utenfor Norge.

LFL ble stiftet i 1992. Det er i dag åtte lokallag, spredt over hele Norge, og om lag 2 300 hester av rasen i Norge.

DNT ble stiftet i 1875. DNT er i dag den norske raseorganisasjonen for travhester, og er dermed ansvarlig for registrering/sertifisering, stambokføring og for å bidra til en sunn avl av kaldblodstraveren. Kaldblodstraveren har en gjennomsnittlig mankehøyde på 154 cm med variasjon fra 146 cm til 159 cm. Alle farger er tillatt, men fargene brun, svart og rød er de vanligste. Selv om rasen avles for et spesifikt bruksområde, gjør dens allsidighet til at den også egner seg godt som hobby- og konkurransehest i øvrige ride- og kjøresporter.

Den svenske og norske kaldblodstraveren er nært beslektet og landene har i dag en samarbeidsavtale fra år 2000 om avl og travløp for kaldblodstraveren. DNT har 12 travforbund og 174 travlag fordelt over hele landet, og det er om lag 12 000 kaldblodstravere i Norge. Interesseorganisasjon Veikle Balder, som arbeider for å ivareta kaldblodshesten, er en av DNTs samarbeidende organisasjoner.

For dølahesten, fjordhesten og nordlandshest/lyngshest drives avlen i hovedsak for å bevare rasenes egenart og å sikre tilstrekkelig genetiske variasjon. Hovedutfordringen for disse er for lave fødselstall for å nå dette overordnede målet over tid. Tiltaksdelen er derfor for disse

utformet med mål om å legge til rette for økt etterspørsel og pris av disse rasene, som grunnlag for å kunne drive økonomisk forsvarlig avlsarbeid og slik i framtiden sikre høye nok fødselstall. Det er i 2020 ca. 3800 dølahester, ca. 5800 fjordhester og ca. 2300 nordlandshest/lyngshest i Norge. Fjordhesten har i tillegg en stor populasjon utenfor Norge, som de har moderstambokrolle for.

Kaldblodstraverens utfordringer og organisering skiller seg litt fra de tre øvrige rasene. Kaldblodstraveren avlsarbeid er mer rettet mot prestasjon, der målet er framgang i egenskaper som gir bedre prestasjoner i travet. DNT står for organisering, avlsarbeid og andre tiltak for kaldblodstraveren, og får sin finansiering i stor grad fra Norsk Rikstoto. Det er i 2020 ca. 12000 kaldblodstravere i Norge.

Finansiering av arbeidet som gjøres i LD, NFL, og LNL kan i deles følgende områder; medlemskontingenter som utgjør hoveddelen av inntektsgrunnlaget, ressurser fra de nasjonale hestesentre og prosjekttilskudd fra NHS. Det legges i tillegg ned en betydelig dugnadsinnsats av tillitsvalgte i organisasjonene.

Finansiering av arbeidet som gjøres i DNT går gjennom overføringer fra Norsk Rikstoto og generelle driftsinntekter, hvor overføringer fra Norsk Rikstoto utgjør om lag 80% av inntektene.

### **Stiftelsen Norsk Hestesenter**

NHS er en stiftelse med 17 medlemsorganisasjoner, herunder avlsorganisasjonene for de fire nasjonale hesterasene. NHS har en todelt finansiering hvor overføringer fra Norsk Rikstoto via LMD, forankret i Forskrift om totalisatorspill §4 punkt d, utgjør om lag 70% av inntektene, og inntekter fra kurs og annen virksomhet om lag 30% av inntektene. Tildelingsbrevet fra LMD for 2021 spesifiserer at det innenfor overføringen fra Norsk Rikstoto skal formidles midler til det svensk/norske forskningssamarbeidet og til dyrevelferdstiltak i ryttersporten, totalt 2,5 millioner. Resterende, og hoveddelen av overføringene, skal anvendes til utdanning og kompetanseformidling, kompetansesenter for avl, arbeid for bevaring av de nasjonale hesterasene, sekretariatsfunksjon for LD og å fremme hestehold i Norge. I tillegg overføres et fastsatt beløp på kr 500.000 fra Norsk Rikstoto til NHS for ajourføring og vedlikehold av nasjonalt hesteregister.

NHS har et overordnet ansvar for all hesteavl i Norge og skal bistå avlsorganisasjonene i deres arbeid, samt yte forvaltningsstøtte til Mattilsynet. NHS har et særskilt ansvar for å ta vare på de tre nasjonale rasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest, og er stambokfører for disse tre rasene. I tillegg er nasjonalt senter for dølahest lagt til NHS. Denne rollen er gitt NHS av LMD. Arbeidet NHS gjør for dølahesten finansieres gjennom overføringen fra Norsk Rikstoto og avtales i nært samarbeid med LD gjennom blant annet kvartalsvise møter.

### **Norsk Fjordhestsenter AS**

Norsk Fjordhestsenter på Nordfjordeid er nasjonalt senter for fjordhesten, og et regionalt senter for hest. Norsk Fjordhestsenter AS får overføringer over statsbudsjett kapittel 1139 post 71 og får årlig tildelingsbrev fra LMD som spesifiserer hva midlene skal benyttes til. Forankringen ligger i Forskrift om tilskudd til genressurstiltak – husdyr, planter og skogtrær.

Norsk Fjordhestsenter er et kompetansesenter for fjordhesten, med informasjons- og rådgivningstjeneste for alle forhold rundt fjordhesten. En av hovedoppgavene er å fremme avl og bruk av fjordhesten. Det er også stor kursaktivitet ved senteret gjennom året, og Fjordane folkehøgskule har sin undervisning der. Norsk Fjordhestsenter ble opprettet i 1989 og er eid av Norges Fjordhestlag, Stad kommune og Vestland fylkeskommune.

## Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest AS

Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest AS ligger på Olsborg i Troms og er i tillegg et regionalt senter for hest. Senteret får overføringer over statsbudsjett kapittel 1139 post 71 og får årlig tildelingsbrev fra LMD som spesifiserer hva midlene skal benyttes til. Forankringen ligger i Forskrift om tilskudd til genressurstiltak – husdyr, planter og skogtrær.

Et av senterets viktigste oppgaver er å bidra i arbeidet med bevaring av rasen gjennom å fremme bruk og avl av nordlandshest/lyngshest. Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest er lokalisert på Olsborgmoen i Målselv kommune. Senteret har også en kommersiell drift med rideskole, oppstalling på kort og lang basis, sykeoppstalling i samarbeid med veterinærklinikken Målselvet og utleie av fasiliteter. Senteret eies av Målselv kommune og ulike organisasjoner med tilknytning til hest.

## ØKONOMI OG STYRINGSSTRUKTUR

Handlingsplanen skal være et arbeidsredskap for å sikre god og koordinert utnyttelse og oppbygging av kompetanse og økonomi innen arbeidet med de nasjonale hesterasene. Fra 2017 -2020 har fagutvalget, som består av representanter fra LD, NFL og LFL, forskningsmiljø og NHS årlig levert en rapport om prioritering av tiltak fra den forrige handlingsplanen til LMD.

Avlsorganisasjonene er sårbare med hensyn på økonomi, og driftes av frivillige som velges for kort tid og skiftes ut med jevne mellomrom. Det er derfor viktig at det sikres at langsiktige målsetninger opprettholdes. Her må administrasjonene hos de nasjonale hestesentrene og DNT derfor ha en sentral rolle i å sikre kontinuitet i arbeidet, og ved å hjelpe organisasjonene i overføring av kunnskap når nye personer kommer inn i organisasjonens styre. De nasjonale sentrene har en viktig rolle i å synliggjøre de nasjonale rasenes og raseorganisasjonenes behov og utfordringer ovenfor politikere og myndigheter.

## II PRESENTASJON AV DE NASJONALE RASENE

---

Kriteriene for en nasjonal husdyrrase er at rasen skal ha blitt importert til eller etablert i Norge før 1950, at rasen ikke skal ha hatt vesentlig innkryssing av importert avlsmaterialet eller importen skal ha foregått i tråd med norske avlsmål og at rasen skal ha eller ha hatt næringsmessig og kulturhistorisk betydning. Alle de fire norske hesterasene dølahest, fjordhest, nordlandshest/lyngshest og kaldblodstraver er definert som nasjonale.

En bevaringsverdig husdyrrase i Norge er en rase som regnes som nasjonal og med en truet eller kritisk truet populasjonsstørrelse. Kriteriene for en bevaringsverdig husdyrrase er utarbeidet av Norsk genressurscenter i samarbeid med Genressursutvalget for husdyr.

FNs organisasjon for mat og landbruk, FAO, har publisert retningslinjer for hvordan kategorisere husdyrarters truethet. Disse anbefalingene er basert på antall avlshundyr og tar hensyn til om artens hundyr har høy eller lav reproduksjonsevne. For produksjonsdyr som får avkom regelmessig og hvert år, slik som ku, sau og geit, er det uproblematisk å definere et avlshundyr. Dette er ikke like enkelt for hest da hester ikke får føll hvert år og da langt fra alle hester brukes i avl. Fra og med 2019 har NHS publisert antall tilgjengelige avlshopper. Jf. rapporten [Nøkkeltall 2020 fra Norsk genressurscenter, status for bevaringsverdige husdyr, skogtrær og nytteplanter](#) har Norsk genressurscenter vurdert at antall tilgjengelige avlshopper er en bedre definisjon av avlshundyr for hest enn antall bedekte hopper som ble brukt som avlshundyr fram til og med 2019 og hesterasene endret derfor kategori for grad av truethet i 2020; fjordhest, dølahest og nordlandshest/lyngshest regnes nå som truede, disse var tidligere kategorisert som kritisk truede, mens kaldblodstraveren faller inn under kategorien sårbare, den var tidligere kategorisert som truet.

Alle fire nasjonale hesteraser er tilpasset norske forhold og har et temperament og en størrelse som gjør dem egnet til de aller fleste brukergrupper, men avhengig av bruksområde vil de ulike rasene ha sine fortrinn. I en stadig mer globalisert verden har lokale produkter økende betydning for vår nasjonale identitet, det er viktig at dette også gjelder for hold og bruk av hest. Da de fire rasene også kan være konkurrenter i det lokale markedet, er det viktig å jobbe for de ulike rasenes egenart og nisje.

## **DØLAHEST**

Dølahesten har sin opprinnelse i Gudbrandsdalen og Østlandet forøvrig. Rasen ble etablert i 1857, og oppsto etter at det midt på 1800-tallet ble behov for å avle fram en hest spesielt egnet til arbeid i jord- og skogbruk og til skyssvesenet. Det offisielle navnet på rasen var østlandshest fram til 1947.

Dølahesten er kjent for å være en vakker, sterkbygd, godt behåret hest, med rolig og godt gemytt. Dølahesten skal være en sunn, funksjonell og middels tung hest med gode bevegelser og gode bruksegenskaper. Mankehøyden ligger normalt innenfor 148-156 cm og godkjente farger er svarte, brune, røde, borkete, gule, blå og andre skimler. Avtegn som stjerne og bles eller i kombinasjon er vanlig. Det er om lag 3800 dølahester i Norge. I dag er dølahesten brukt som sports- og fritidshest til kjøring og ridning, men benyttes også som arbeidshest i jordbruk og skogbruk.

## **FJORDHEST**

Før 1860-tallet var det dårlig med veistruktur på Vestlandet, og fjordingen, eller vestlandshesten som den også ble kalt, sto for viktig transport i fjell og langs fjorder. I det bratte og ulendte terrenget passet denne lette og stødige hesten godt. Etter initiativ fra Det Kongelige Selskap for Norges Vel, ble den første stamboka for fjordhest utgitt i 1910. Rasens bruksområder varierer i dag fra tung drift som arbeidshest til en lettere og god sportshest til kjøring og ridning. Fjordhesten er lett gjenkjennelig med sin blakke farge og (klippet) ståman. Etter rasestandarden skal den være mellom 135 cm og 150 cm i mankehøyde, og finnes i fargene brunblakk, grå, gulblakk, rødblakk og ulsblakk.

## **NORDLANDSHEST/LYNGSHEST**

Den første, kjente og dokumenterte utstilling hvor denne rasen var stilt, var i 1898 på Lyngseidet i Troms. På 1930-tallet ble det satt i gang organisert avl av nordlandshest/lyngshest. Da var populasjonen lokalisert til de nordligste fylkene med hovedtyngde langs Lyngenfjorden i Troms. Rasen ble anerkjent med egen rasekode av departementet i 1968, og den første hingsten ble stambokført i 1969. Rasen har vært kalt lyngshest eller nordlandshest avhengig av hvor i landet den har befunnet seg, men i 1998 ble det vedtatt at det offisielle navnet er nordlandshest/lyngshest. Rasen har alltid hatt et allsidig bruksområde, og var tidligere brukt til all slags gårdsarbeid og som skyss- og ridehest. Den er sterk nok til å bære en voksen rytter, og er høvelig i størrelse og lynne også til barn og ungdom. Nordlandshest/lyngshest er en velegnet konkurransehest i alle disipliner innenfor ridning og kjøring, som ponnitraver, og er også godt egnet til turridding og kløving. Rasen skal være om lag 125 til 145 cm i mankehøyde, og følgende farger er godkjent: rød, brun, svart, gul, borket, sølvbrun, sølvsvart, sølvborket og alle avblekbare skimmelvarianter av disse.

## **NORSK KALDBLODSTRAVER**

Norsk kaldblodstraver er en hardfør, allsidig og sterk hesterase som har felles opphav med den norske dølahesten. Kaldblodstraveren og dølahesten hadde felles stambok fram til 1996.



Hesten Veikle Balder, født i 1849 på Korsvoll på Dovre, er kaldblodshestens stamfar. Han satte dype spor etter seg i hesteavlen og finnes i dag i stammen til alle kaldblodstravere. Kaldblodstraveren har med tiden blitt foredlet til en lettere rase for å få en raskere og smidigere kjørehest, og dens hovedbruksområde er travsport. Kappkjøring med hest, det vi i dag omtaler som travsport, er den eldste organiserte sportsgrenen i Norge. De første kjente, organiserte travløp ble arrangert i 1832.

### **III VISJONER OG OVERORDNEDE MÅL**

---

Handlingsplanen med tilhørende tiltaksplaner skal gi et innblikk i de mål og utfordringer de nasjonale rasene står ovenfor. I tillegg skal handlingsplanen være en veileder for alle instanser som arbeider med og for de nasjonale rasene, herunder nasjonale hestesentre, avlsorganisasjoner, interesseorganisasjoner og individuelle oppdrettere/hesteeiere. Rasenes status som moderstambok må forvaltes på en måte som sikrer kontroll med avl på rasene også i land utenfor Norge.

Planen har til formål å fremme sunn og koordinert utvikling av avl og aktivitet med norske hesteraser. I løpet av tiårsperioden skal rasene sikres bred genetisk variasjon, god helse og liten grad av genetiske lidelser. Det er også et mål at rasene skal være lette å omsette uansett alder. Rasene skal være attraktive i et stort spekter av miljø og bruksområder, samt næringsrelatert virksomhet. For å sikre velferden for den enkelte hest, er det viktig at brukere av hestene har god kompetanse på hestehold.

#### **AVL OG BEVARING**

Avlsarbeidet på de nasjonale hesterasene skal utføres etter prinsipper for bærekraftig avlsarbeid i små populasjoner<sup>2</sup>.

Flere fødte føll av de nasjonale rasene var et viktig punkt i forrige handlingsplan, og dette fokuset må videreføres. Det er en forutsetning at det fødes tilstrekkelig antall hester for å opprettholde og helst øke populasjonsstørrelsen, for å bevare rasene og ha kontroll med innavlsgrad.

Arbeidet med gode retningslinjer i avlsarbeidet må videreføres. Forskning på avl og forvaltning av de nasjonale hesterasene og andre tilsvarende raser må legges til grunn ved planlegging av avlsarbeid for rasene.

Det er fortsatt behov for et omfattende og grundig arbeid for å redusere innavlsøkningen, og det er svært viktig at tiltak som settes i verk får effekt på populasjonsnivå. Systematisk kartlegging og overvåkning av rasenes fertilitet må ha høy prioritet.

Det er viktig å sikre en kontinuerlig overvåkning av rasene med hensyn til utvikling av innavlsgrad og slektskap mellom avlsdyr. Ved seleksjon må hensyn til genetisk variasjon vektas høyt, samtidig som helse, rasetype og bruksegenskaper ivaretas i tråd med de enkelte rasenes avlsplaner.

Utvikling og tilgjengelighet av forskningsbaserte verktøy er viktig, sammen med oppbygging av en faglig sterk kompetanse på de nasjonale hestesentrene.

Satsing på økt kompetanse, kunnskap og forskning i alle ledd av avlsarbeidet, med utstrakt bruk av kompetansebygging og informasjonsarbeid ut til den enkelte oppdretter og ned på grasrota er et kjerneområde.

### Overordnede mål:

- **Øke antall fødte føll**
- **Bevare rasenes egenart**
- **Begrense innavlsøkning til maks 1 % per generasjon**
- **Begrense forekomst av genetiske lidelser**

## HELSE

De nasjonale hesterasene skal være holdbare og ha god helse, slik at de tåler aktiv bruk, både i daglig trening, næring og konkurranser i alle grener innen hestesporten.

Handlingsplanen for nasjonale hesteraser skal bidra til samordnet utvikling av vitenskapelig baserte tiltak for å fremme god helse og fruktbarhet hos de fire nasjonale hesterasene. Det er viktig å skaffe en god og grundig oversikt over helsestatus gjennom bred og samordnet digital registrering av fruktbarhet, helserelaterte egenskaper, samt sykdommer og skader.

Helseregistreringer må organiseres, systematiseres og brukes i avlsarbeidet for rasene gjennom utarbeiding av avlsplaner basert på faglige råd fra NHS og andre relevante fagmiljø. Det siste tiåret har kunnskap om og verktøy for genomisk seleksjon utviklet seg raskt, og det må fortløpende vurderes hvordan ny kunnskap og teknologisk utvikling kan tas inn i avlsarbeidet for å sikre sunne hester. Ny teknologi og forskningsbasert kunnskap bør utnyttes for kartlegging av, og kontroll med, eventuelle genetiske lidelser i de respektive rasene.

### Overordnede mål:

- **De nasjonale hesterasene skal ha en helse og funksjonalitet som sikrer god dyrevelferd, samt mulighet til naturlig atferd og aktiv bruk både i sport og næring**
- **Helseregistreringer bør registreres inn i én sentral database som kommuniserer med andre registre med opplysninger på individnivå**

## UTSTILLING

På utstillingene registreres egenskapsdata om individene i populasjonen. Registreringene brukes i planlegging av framtidig avls- og bevaringsarbeid for rasene i sin helhet, samt gir informasjon til den enkelte eier og oppdretter. Utvikling av utstillingssystemet må sikre at registrering av eksteriør-, bruks- og helseegenskaper er så beskrivende og objektive som mulig. Dette fordrer at dommerne er godt utdannet, jevnlig oppdatert og samkjørte.

Utstillingene har ut over den rent avlsfaglige verdien, også verdi som kultur- og tradisjonsbærer og er møteplass for eiere og brukere av de nasjonale rasene. Utstillingene fungerer også som en arena for utdanning av både unghest og voksne hester, siden det er krav om prestasjoner i ulik grad for alle raser. I tillegg har utstillingene også et element av konkurranse som stimulerer til deltakelse og trening av hesten i forkant.

Tradisjonen ved utstillinger må ivaretas, samtidig som registrering av enkelte egenskaper må utvikle seg i takt med teknologisk utvikling og forskning. Nåværende utstillingssystem har eksistert i mange år, og har vært et viktig verktøy i avls- og bevaringsarbeidet. Utstillingene må utvikles for fortsatt å være attraktive for fremtidens brukere av de nasjonale hesterasene. Det er viktig å sikre nok tid til testing før endringer i utstillingssystemet gjennomføres.

### Overordnede mål:

- **Attraktive utstillinger for utstillere og publikum**
- **Kvalitativt gode registreringer av egenskaper**
- **Tilstrekkelig tilgang på gode dommere**
- **Økt antall utstilte hester av alle de nasjonale hesterasene**

## **UTDANNING**

Det er viktig med grundig og kvalitetssikret utdanning av individ i rasene slik at markedet til enhver tid har hester av god kvalitet tilgjengelig til all bruk, inkludert sport og næring. Brukere av de nasjonale hesterasene må ha tilgang på bred og variert kompetanseheving. For å nå dette målet kreves kompetanse, gode og inkluderende fagmiljøer samt fasiliteter for utdanning av hester og brukere.

Ordninger som fremmer utdanning og aktiv bruk av de nasjonale hesterasene i hele landet er viktig. De ulike tiltakene for de nasjonale hesterasene bør i størst mulig grad komplettere hverandre og dekke de behov som eksisterer.

### **Overordnet mål:**

- **Øke andel utdannede hester og brukere**

## **AKTIVITET OG SPORT**

Rasenes allsidighet, både på individ- og populasjonsnivå, skal vises fram gjennom stor bredde i aktivitet og sport. De nasjonale hesterasene skal markedsføres og presenteres med mål om å ta betydelige markedsandeler fra hester av andre raser. Bruk og synlighet på de områdene de nasjonale rasene har sine fortrinn må økes. Aktuelle aktiviteter og arrangementer må identifiseres og tilrettelegges for økt deltakelse for hester av de nasjonale rasene.

Registrering av egenskaper og konkurranseresultater i alle grener innen hestesport må jevnlig vurderes for bruk i avlsarbeidet, for å øke informasjonen om den enkelte hest og rasene som helhet.

### **Overordnede mål:**

- **De nasjonale hesterasene skal være aktive i alle sports- og fritidsgrener**
- **Øke antall startende hester**
- **Ta betydelige markedsandeler fra andre raser**

## **SYNLIGGJØRING**

Markedsføring av de nasjonale hesterasene bør synliggjøre at rasene til sammen representerer stor bredde i bruksegenskaper, og peke på de nasjonale rasenes viktige rolle i samfunnet. Markedsføringen bør ha som mål å øke bevisstheten om organisering og finansiering av hestenæringen i Norge.

Markedsføring av de nasjonale hesterasene er viktig for å øke etterspørselen, nå frem til nye brukergrupper og skape et godt omdømme. Det er vesentlig at markedsføring uavhengig av arena har en positiv vinkling og viser rasenes egenart og allsidighet. Det å vise hesten i bruk er den viktigste formen for markedsføring.

Samarbeid mellom de ulike avlsorganisasjonene og andre aktører er viktig for å sikre en sterk markedsføringseffekt.

### **Overordnede mål:**

- **Nasjonale hesteraser skal være synlige nasjonalt og lokalt**
- **Økt kunnskap om de nasjonale hesterasene**

## **NÆRINGSVIRKSOMHET**

Det bør stimuleres til økt bruk av de nasjonale hesterasene i næring.

Dette kan gjenspeiles i lokale, regionale og nasjonale planer, avtaler og regelverk, også veiviseren "Hest i kommunen". Det kan etableres en merkevareordning for bedrifter som i stor grad bruker de nasjonale hesterasene i sin næringsvirksomhet. Landbruksnæringen har vært og er en viktig bærebjelke i hold og oppdrett av de nasjonale hesterasene.

Avl, oppdrett og aktivitet med de nasjonale hesterasene er sterke bidrag til åpne kulturlandskap og sysselsetting i hele landet. Virksomheter som avlsstasjoner, oppdrettsvirksomhet, treningsvirksomhet, fôrproduksjon, oppstalling og andre servicenæringer knyttet til hestehold og nasjonale hesteraser, kan synliggjøres og stimuleres.

### **Overordnet mål:**

- **Økt bruk av nasjonale hesteraser i hesterelatert næringsvirksomhet i Norge**

## **FORSKNING**

Forskning på hest i Norge finansieres i hovedsak gjennom et samarbeid mellom det norske Forskningsrådet og den svenske Stiftelsen Hästforskning. Finansiering på norsk side kommer fra Forskningsrådets program BIONÆR, Forskningsmidlene over jordbruksavtalen og NHS (øremerket del av overføring fra Norsk Rikstoto). Dette samarbeidsprosjektet medfører at stort sett all finansiering av forskning på hest kanaliseres inn i hesteforskningsfondet, noe som gir lite rom for å søke på andre forskningsmidler hos forskningsrådet eller andre finansieringsorganer.

Anvendt forskning på de nasjonale hesterasene bør i størst mulig grad planlegges og utføres i tett dialog og samarbeid med avlsorganisasjonene for å sikre relevant forskning som ivaretar de nasjonale hesterasenes behov. Det er også viktig at resultater fra forskning på de nasjonale hesterasene gjøres tilgjengelig.

En grunnleggende forutsetning for forskning er god og tilgjengelig data. Det er derfor viktig med oppdaterte databaser som inneholder informasjon om for eksempel veterinære funn, fertilitet, bruk og eksteriør entydig koblet til enkeltindivider.

### **Overordnet mål:**

- **Bidra til økt kunnskap, som igjen kan gi bedre hestevelferd og høyere kvalitet på hesteholdet, samt bidra til utvikling av hestenæringa**

## TILTAKSDEL

### 1. TILTAKSDEL AVL OG BEVARING

---

Det aller største og viktigste målet for de nasjonale hesterasene er å øke antall fødte føll. Alle fire raser har siden midt på 2000-tallet hatt en nedgang i antall årlige bedekninger på 30-45 %, samme nedgang speiles i antall fødte føll. I samme periode har dølahest hatt en innavlsøkning på 1,2 %, og kaldblodstraver på 1,4 %<sup>3</sup>, begge over anbefalt økning per generasjon for å bevare genetisk variasjon<sup>4</sup>. Fjordhest og nordlandshest/lyngshest har en innavlsøkning på under 0,5%, og har for øyeblikket kontroll på innavlsutviklingen i rasene.

Hanne Fjordingby Olsen fullførte i 2011 sin doktorgradsavhandling «Genetic variation and management of the Norwegian horse breeds<sup>5</sup>». I dette arbeidet gjorde hun flere studier av genetisk variasjon i rasene basert på avstammingsinformasjon, deriblant en analyse av avstammingsstruktur og genetisk variasjon hos dølahest og nordlandshest/lyngshest<sup>6</sup>, et simuleringsstudie som konkluderte med at antall fødte føll per år av de nasjonale rasene burde være høyere enn 200 for å sikre bevaring av genetisk variasjon<sup>7</sup> og en evaluering av muligheten for å bruke en strategi kalt seleksjon med optimale bidrag i avlsarbeidet på kaldblodstraver<sup>8</sup>. I forbindelse med dette arbeidet ble det produsert flere masteroppgaver, deriblant en oppgave om henholdsvis innavlsutvikling og avlsstrategier hos dølahest og nordlandshest/lyngshest<sup>9</sup>, og genetisk variasjon hos fjordhest<sup>10</sup>. I løpet av de siste årene har ytterligere studier på genetisk variasjon hos fjordhest<sup>11</sup> og dølahest<sup>12</sup> blitt utført.

Molekylærgenetiske studier av genetisk variasjon i rasene er utført i noe mindre grad. Ett studie<sup>13</sup> fra 2000 fant ganske høy genetisk variasjon hos fjordhest og kaldblodstraver, og mindre hos dølahest og nordlandshest/lyngshest, mens ingen klare tegn til flaskehals ble funnet. Ett studie på svensk og norsk fjordhest<sup>14</sup> fant at innavlsgrad og effektiv populasjonsstørrelse beregnet med genom- og avstammingsmetoder lå på samme nivå.

Samtlige av studiene nevnt over, samt et eldre studie<sup>15</sup> har konkludert med en bekymringsverdig utvikling med tanke på genetisk variasjon for alle fire raser. For å motvirke utviklingen er de generelle anbefalingene at flest mulig hingster bør brukes i avlsarbeidet og at hingstenes bidrag bør være så likt som mulig. I tillegg pekes det på viktigheten av overvåkning av innavlsutvikling og effektiv populasjonsstørrelse for å kunne sette inn tiltak ved behov. Strukturen i hesteavlen med privat eierskap av avlsdyrene gjør at bruk av anbefalte verktøy og tiltak som styrer bruk av avlsdyr (seleksjon med optimale bidrag, klusteranalyse, og lignende) er vanskelig å gjennomføre. Godkjenning og bruk av mange unge hingster i avl understøttes av en spørreundersøkelse hos medlemmer av Norges Fjordhestlag<sup>16</sup> hvor flertallet ønsket å kåre flere tre år gamle hingster.

En kjent konsekvens av innavl er såkalt innavlsdepresjon<sup>17</sup>, at dyrene har dårligere prestasjon, helse og/eller fruktbarhet. Kun et fåtall eldre studier er gjort på kaldblodstraver hvor det ble funnet sammenheng mellom innavl og tidlig abort<sup>18</sup>, redusert prestasjon<sup>19</sup>, og forekomst av artritt i framknær<sup>20</sup>. Et nyere studie har sett på genomisk innavl hos kaldblodstraver koblet mot kjente markører for fruktbarhet<sup>21</sup> uten at det kunne trekkes tydelige konklusjoner ut over at fruktbarhet bør inkluderes i fremtidige genomiske studier på rasen.

## Overordnede mål:

- **Øke antall fødte føll**
- **Bevare rasenes egenart**
- **Begrense innavlsøkning til maks 1 % per generasjon**
- **Begrense forekomst av genetiske lidelser**

## 1.1. AVLSPLANER

Avlsplanene legger grunnlaget for avlsorganisasjonenes godkjenning hos Mattilsynet. Avlsorganisasjonen må ha tilgang på bakgrunnsmateriale og statistikk som er relevante for arbeid med avlsplanene. Det er viktig at det er et sterkt avlsfaglig miljø hos NHS, som kan bistå avlsorganisasjonene i utarbeidelse av avlsplaner og være bindeledd mellom avlsorganisasjonene og øvrige fagmiljø. I tillegg er det viktig at avlsorganisasjonene har gode prosesser i sitt arbeid, og slik forankrer sine avlspolitiske mål hos oppdretterne.

De nasjonale hesterasene har unike egenskaper som definerer hver enkelt rase. Disse egenskapene skiller de nasjonale hesterasene fra hverandre, men også fra andre raser i andre land. En del av egenarten er også variasjonen innen rase, og for å sikre at verdifullt genetisk materiale ikke går tapt må også variasjonen i egenart bevares. For å bevare de unike egenskapene som ligger i hver rase er det viktig å ha fokus på hva som gjør rasene unike og sørge for at avlsmål og virkemidler i avlsplan gjenspeiler dette.

For alle raser er det viktig å unngå genetiske lidelser så godt det lar seg gjøre, dette gjelder spesielt for små raser hvor «føre var»-prinsippet bør ligge til grunn i avlsarbeidet. Dette innebærer at avlsplanen må inneholde bestemmelser for håndtering av kjente genetiske lidelser. Avlsorganisasjonene må ha rutiner for oppdatering av avlsplaner og eventuelle andre styringsredskap ved identifisering av nye genetiske lidelser, eller når metodikk for å teste for allerede kjente lidelser utvikles og blir tilgjengelig.

**Mål:** Avlsplaner som sørger for at rasenes egenart og variasjon ivaretas samtidig som avlsfremgang innen helse, prestasjon og andre ønskede avlsmål oppnås innen de rammer som finnes for den enkelte rase.

**Tiltak:** Samarbeid om utvikling av avlsplaner, gjennom blant annet bruk av fagkompetanse.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene og NHS

## 1.2. STIMULI

Alle avlsorganisasjonene har ulike tilskudd og tiltak for å stimulere til flest mulig bedekte hopper hvert år. Disse tiltakene er i større eller mindre grad knyttet opp mot bruk av avlsdyrene på en slik måte at bedekninger mellom for nært beslektede individ unngås. De ulike bedekningsstimulerende tiltakene bør evalueres jevnlig, og tiltak vil måtte være tilpasset struktur og kultur i de ulike avlsorganisasjonene.

**Mål:** Øke antall fødte føll med god genetisk variasjon av rasene.

**Tiltak:** Iverksette avlsstimulerende tiltak, samt jevnlig evaluering av tiltakene.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene

### 1.3. FRUKTBARHET

Bedekninger rapporteres inn til respektive avlsorganisasjons registrator, og denne informasjonen legges til grunn for registrering av føll påfølgende år. Informasjon om utfall som ikke medfører registrerte føll skal også rapporteres. Utregning av fruktbarhet gjøres, årlig, basert på antall fødte føll av antall bedekninger (føllprosent). For å sikre en tettere oppfølging av fruktbarhet i rasene bør rapportering i større grad gjøres per brunst der dette er mulig (inseminering og stasjonsbedekking). Informasjon om eventuelle behandlinger i forbindelse med bedekning bør også rapporteres til avlsorganisasjonene, alternativt til en sentral helsedatabase (se tiltaksplan helse) som kobles mot rasedatabaser når dette kommer på plass.

Å øke bevisstheten i miljøene rundt viktigheten av rapportering samt publisering av statistikker har effekt<sup>3</sup> på andelen som rapporterer. Høy andel rapportering av resultat øker sikkerheten på beregning av fruktbarhet i rasene noe som fører til en sikrere overvåking av utvikling. Bestemmelser for hvordan hingster som viser lav fruktbarhet skal håndteres må være nedfelt i rasenes avlsplaner.

**Mål:** Øke fruktbarheten i rasene.

**Tiltak:** Forbedret rapportering av bedekninger og resultat gjennom bevisstgjøring av oppdrettere og hingsteholdere.

Bevisstgjøre om viktigheten av å bruke hingster med høy fruktbarhet.

Tilgjengeliggjøre informasjon om fruktbarhet i den enkelte rase.

Kontinuerlig utvikle systemer for innrapportering av bedekninger og resultater.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene og NHS

### 1.4. INNAVLSKONTROLL

For å kontrollere innavlsutviklingen i rasene må denne overvåkes. Overvåking av innavlsutvikling i rasene ble satt i system i 2016 som et resultat av behov identifisert i foregående handlingsplan. Denne overvåkingen må fortsette og vurderes utviklet i tråd med ny teknologi og metoder. Innavlsutviklingen i den enkelte rase vil i stor grad styre hvilke typer tiltak den enkelte avlsorganisasjon må vurdere å innføre. Det må legges til rette for at flest mulig (unge) hingster får bidra likt i avlen i den enkelte rase. Hingster med et (per definisjon) lavt slektskap til populasjonen for øvrig, bør prioriteres avlsgodkjent. I bedekningsavgjørelser må det jobbes for å unngå for tette parringer. Avlsorganisasjonene må sørge for informasjon og stimuleringer som fører til at den enkelte oppdretter og hingsteholder tar valg som i størst mulig grad tar vare på genetisk variasjon. Genotyping bør i løpet av perioden innføres for å identifisere aktuelle avlsdyr for de raser hvor dette er aktuelt.

**Mål:** Bevare genetisk variasjon og unngå innavlsdepresjon.

Øke antall fødte føll av de nasjonale hesterasene.

**Tiltak:** Utforme avlsplaner som bidrar til at flest mulig hingster brukes i avl.

Informere om innavlsutvikling og anbefalt maksimalt innavlsnivå for individuelle parringer til oppdrettere.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene og NHS

## 1.5. GENBANK

En genbank skal være en sikkerhet for framtiden og et komplement til bevaring av raser i levende populasjoner. Langtidslagret sæd kan være til hjelp både ved gjenoppbygging av rase, og når framtidig avlsarbeid etterspør andre varianter, slektslinjer og typer enn de det finnes flest av i den levende avlspopulasjonen. Populasjoner vil i perioder kunne oppleve nedgang i antall f.eks. pga. sykdom eller liten interesse for rasen over tid. For å kunne gjenoppbygge populasjonen er det viktig at det finnes tilgang på frossen sæd fra hingster fra tidligere tidsepoker, fortrinnsvis hingster som ikke er i nær slekt og som representerer en fenotypisk bredde i populasjonen.

I foregående handlingsplan var målsettingen å utvikle en plan for langtidslagring av genetiske materiale av de nasjonale hesterasene<sup>22</sup>. I løpet av perioden må dette arbeidet fortsette.

**Mål:** Genbank for nasjonale hesteraser

**Tiltak** Etablere genbank for nasjonale hesteraser i henhold til standardiserte retningslinjer og faglige råd for utvalg av hingster som det skal lagres sæd fra.

**Ansvar:** NHS

## 2. TILTAKSDEL HELSE

---

Bevaring av de nasjonale hesterasene som sunne og funksjonsfriske hester har betydning for dyrevelferd, økonomi i hesteholdet og rasenes omdømme.

Bevaring av helse gjennom avlsarbeidet gjøres hovedsakelig på to områder; bestemmelser om diskvalifiserende lidelser, samt rasebeskrivelser og krav til hestens eksteriør i avlsplanen. Bestemmelser om diskvalifiserende lidelser omfatter kun hingster da ingen av rasene har formell seleksjon av avlshopper. Hingster av alle fire raser gjennomgår i dag en helseundersøkelse i forbindelse med kåring. Denne helseundersøkelsen inneholder en del punkter som er like for alle raser, mens andre undersøkelser og bestemmelser er rasespesifikke. Selve helseundersøkelsen er omfattende, men funn og kommentarer fra veterinær registreres ikke digitalt, det gis kun en kortfattet kommentar fra veterinær sammen med en poengvurdering av hingsten totale helsetilstand.

Ulike typer beinlidelser er blant de vanligste årsakene til halthet og/eller avlivning av hester generelt<sup>23,24</sup>. En større studie på ridehest i Sverige fant sammenheng mellom hesters eksteriør bedømt på utstilling og hestens helsetilstand på samme utstilling eller senere i livet<sup>18</sup>. Eksteriørbedømmelsen i Norge har i perioden 1995 til 2019 bestått av poeng og en beskrivende tekst. En studie<sup>25</sup> på dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest som gjennomgikk denne beskrivelsen fant at det er raseforskjeller når det gjelder frekvensen av ulike avvik i beinstilling. Registrering av hestens eksteriør på utstilling er viktig for å overvåke utvikling i rasene og en slik objektiv registrering av hestens eksteriør gjennom lineærbeskrivelse kan kombineres med andre helseopplysninger og dermed gi bedre kunnskap om rasenes eksteriørtrekk knyttet til helse og holdbarhet.

Avlsorganisasjonene har kun kontroll med det som registreres på utstillinger eller i forbindelse med ulike typer prosjekter for helsekartlegging. Informasjon om rasenes helsestatus i form av veterinærbesøk og behandlinger er i dag ikke tilgjengelig for avlsorganisasjonene. Veterinærer har en formell plikt til å rapportere alle medisiner de bruker, og knytte dette til husdyrprodusent, art, individ der det er aktuelt og diagnose. Denne plikten er forankret i forskrift<sup>26</sup> som trådte i kraft i 2010. Rapporteringen skjer til dyrehelseportalen og vil kunne legge grunnlag for



omfattende oversikt over helsestatus for de nasjonale hesterasene, forutsatt av rapporteringen knyttes til korrekt individ, og avlsorganisasjonene får tilgang til disse opplysningene. Forskriften som inneholder rapporteringsplikten, er lite konkret når det gjelder identifisering av det enkelte dyret. Dette har som konsekvens at identifisering av den enkelte hest i praksis blir usikker, noe som påvirker datakvaliteten.

#### **Overordnede mål:**

- **De nasjonale hesterasene skal ha en helse og funksjonalitet som sikrer god dyrevelferd, samt mulighet til naturlig atferd og aktiv bruk både i sport og næring**
- **Helseregistreringer bør registreres inn i én sentral database som kommuniserer med andre registre med opplysninger på individnivå**

## **2.1. KARTLEGGING AV LIDELSER OG HELSEUTFORDRINGER**

For å kunne gjennomføre målrettet avlsarbeid og sikre helse og dyrevelferd hos de nasjonale hesterasene i fremtiden må kunnskap om forekomst av lidelser og helseutfordringer i rasene kartlegges. Denne kartleggingen kan gjennomføres på ulike måter, med hensikt å få oversikt over genetiske og andre lidelser i rasene.

Standardisert helseundersøkelse og registrering av helserelaterte egenskaper på utstillinger og andre arenaer på en slik måte at registreringene kan utnyttes for statistikker, forskning og avlsarbeidet er ønskelig. Dette gjelder spesielt for hingster da det er disse som i størst grad får mange avkom, men registrering av eksteriøregenskaper som kan påvirke helse og holdbarhet er også viktig å få registrert på hopper. For beskrivelse av tiltak og mål for eksteriør, se tiltaksplan utstilling.

For at oppdrettere skal kunne gjøre valg angående helse i sitt avlsarbeid bør de ha tilgang til slik informasjon på de hingstene de ønsker å benytte på sine hopper. Et system for å gjøre helseregistreringer på hingstene offentlig tilgjengelig er derfor viktig.

Under er en oversikt over lidelser og helseutfordringer som er aktuelle å ha spesielt fokus på å kartlegge i perioden. Listen er utarbeidet på bakgrunn av områder som én eller flere av rasene har pekt på som relevante for sin rase. Listen utelukker ikke andre lidelser som kan bli aktuelle å kartlegge.

- **Sommereksem**
- **Mugg og raspe**
- **Osteochondrose og løse benbiter**
- **Draktbruskforbeining**
- **Ringfot**
- **Dynamiske lidelser i øvre luftveier**
- **MCOA/AOC**
- **Patella-problematikk**
- **Mage- tarmproblematikk**
- **Avvikende beinstillinger**
- **Tenner og munnhule**

- Mål** Økt kunnskap om omfang og konsekvenser av lidelser og helseutfordringer i rasene, inkludert genetisk informasjon hvor dette er mulig.
- Tiltak:** Kartlegging av lidelser av ulik art i rasene gjennom egeninnsats eller samarbeid med relevante forskningsmiljøer i form av studentoppgaver, gradsoppgaver eller større forskningsprosjekter osv.
- Forbedre skjema som i dag brukes for veterinærundersøkelse av hingster.
- Ferdigstille løsning for digitalisering av helsedata, inkludert publisering.
- Ansvar:** NHS og avlsorganisasjonene

## 2.2. SENTRALT HELSEREGISTER

Et funksjonelt sentralt helseregister for hest hvor behandling knyttes til en entydig identifisert hest vil bedre matsikkerheten og smittesporing ved utbrudd av smittsomme sykdommer. I tillegg vil et slikt register (digitalt helsekort) kunne brukes i avlsarbeidet for sunnere hester slik tilsvarende kvalitetssikrede helsedatabaser for øvrige husdyrraser benyttes. I dag drifter NHS nasjonalt hesteregister på vegne av Mattilsynet og det vil være hensiktsmessig å bygge videre på dette. Et sentralt helseregister for hest må kommunisere med data som rapporteres til dyrehelseportalen. Det er også hensiktsmessig at det nye registeret som kreves ifølge den nye Dyrehelseforordningen er samkjørt med dette sentrale helseregisteret.

Den nye dyrehelseforordningen, som samler EUs bestemmelser om forebygging og bekjempelse av dyresykdommer i ett regelverk, trådte i kraft i EU i april 2021.

Dyrehelseforordningen inneholder en sykdomsliste, kategorisering av sykdommene på listen, bekjempelse av sykdom, merking, godkjenning, registrering, drift av virksomheter, forflytning av dyr, innførsel fra tredjeland av dyr og produkter.

Arbeidet med et funksjonelt helseregister for hest er omfattende, og bør derfor deles opp i flere stegvise fokusområder. Entydig identifisering er det første som må utarbeides, dette er viktig for datakvaliteten og har betydning for områder som kontroll med doping, sikring av mattrygghet, og hestevelferd. I tillegg bedrer entydig identifisering overføringen av data mellom ulike databaser, noe som er vesentlig for at et sentralt helseregister skal fungere på alle områder. Sikker identitet er avgjørende for at det sentrale helseregisteret skal kunne kommunisere med øvrige registre som nasjonalt hesteregister, dyrehelseportalen og evt. det nye registeret for oppstalling og forflytting av hester i ifølge den nye Dyrehelseforordningen. Deretter kommer tilgang til registrert data og bruk av denne informasjonen i avlsarbeid og forskning.

- Mål** Sikker identifisering av hester som behandles medisinsk.
- Tiltak:** Arbeide for innføring av krav til entydig identifisering av hest ved hjelp av UELN nr/microchip ved all veterinærbehandling.
- Ansvar:** NHS

### 3. TILTAKSDEL UTSTILLING

---

På utstillinger registreres ulike egenskaper hos hestene, denne registreringen brukes i avlsarbeidet basert på hva som står i den enkelte rases avlsplan. Alle hester uavhengig av rase og alder gjennomgår en eksteriørbedømmelse, mens vurdering av bruks- og helseegenskaper varierer mellom raser, og avhenger av bruksområde, alder og kjønn. Flere av dagens utstillinger har foregått på samme sted over en lang periode, og er en viktig møteplass for hesteinteresserte i de ulike distriktene. Det er viktig å bevare tradisjonene, samtidig må utstillingene møte de krav dagens hesteeiere har til informasjon og fasiliteter.

Antall stilte hester uavhengig av alder og kjønn har til tross for nedgang i fødselstall holdt seg stabilt og vært til dels svakt økende<sup>27</sup> for alle fire raser. Utstillinger har helt siden starten inneholdt en omtale av hestene. I 1984 ble det innført en tilnærmet lineær registrering hvor egenskapene ble vurdert som ++ / + / M / -. I 1995 ble dagens poengsystem innført med heltall fra 0 til 10, og i 2011 ble systemet utvidet med halve poeng i tillegg. Lineær registrering i kombinasjon med poeng er planlagt tatt i bruk på voksne hester i 2021.

Vurdering og registrering av hestenes eksteriør- og bruksegenskaper på utstilling legger grunnlaget for mye av avlsarbeidet i tillegg til helseregistreringer, samt sportsprestasjoner for de rasene som benytter dette. Analyser av eksteriør- og bruksegenskaper registrert på de nasjonale hesterasene har vist lave til middels høye arvbarheter<sup>19,28,29</sup>. I tillegg er det funnet lave gjentaksgader mellom registreringer på samme hest over tid<sup>19,30</sup>. Lave arvegrader er også funnet for lynne, en egenskap som har stor betydning for hestens bruksområde. Ett studie på fjordhest konkluderte med at en test av lynne i kombinasjon med et spørreskjema burde vurderes for å gi bedre kjennskap til de enkelte hestenes temperament<sup>31</sup>. Lave arvegrader kan skyldes at egenskapen ikke er veldig arvelig, eller at det er stor variasjon i miljøet hvor registreringene gjøres, eller mellom personene som gjør registreringene. Kontinuerlig evaluering av metoder for registrering av egenskaper og kalibrering av dommere er derfor viktig for å sikre så gode og entydige registreringer som mulig.

Datasystemer og registrering av egenskaper legger grunnlaget for dagens kunnskap om de ulike rasene som kan brukes i avlsarbeidet. Fremdeles brukes i stor grad papirskjema ute på de ulike utstillingene, men det har i forrige handlingsplanperiode vært jobbet med å utvikle en nettbasert løsning for registrering av egenskaper. Denne ble første gang testet i 2015 og er brukt på kåringer og enkelte andre større utstillinger de siste fem årene. Denne nettbaserte løsningen gir mulighet for direkte registrering av egenskaper inn i datasystemet, og inneholder en testmodul for lineær registrering av eksteriør- og bruksegenskaper.

#### Overordnede mål:

- **Attraktive utstillinger for utstillere og publikum**
- **Kvalitativt gode registreringer av egenskaper**
- **Tilstrekkelig tilgang på gode dommere**
- **Økt antall utstilte hester av alle de nasjonale hesterasene**

#### 3.1. GODE OG TILGJENGELIGE UTSTILLINGER

##### 3.1.1. Standardiserte og publikums-/utstillervennlige utstillinger

Det er ønskelig å standardisere flere forhold knyttet til utstillinger. Det foreligger en veileder til utstillingsarrangører som sendes ut til disse i forkant av hver utstillingssesong. Denne har til hensikt å lette arrangørenes arbeid og bør i tillegg sikre at deltagere i størst mulig grad møter

de samme fysiske forholdene uavhengig av hvor de deltar på utstilling slik at også registrering av egenskaper blir mest mulig objektiv. Nivå på premier og gjennomføring av premiering bør også være så lik som mulig på de ulike utstillingsstedene. Det bør stilles større krav til utstillingsarrangør med tanke på fasiliteter som mulighet for løsvising, tilgjengelige vogner og områder egnet for gjennomføring av bruksprøver.

Utstillingene bør utvikles slik at populariteten øker. Utstillingene er i dag ofte for de som er spesielt interessert i rasene, med tidkrevende bedømmelse av hver hest, og lite informasjon underveis. I tillegg brukes det en del ord og uttrykk som kan virke fremmedgjørende. For å gjøre utstillingen mer attraktive og forståelige for både nye og erfarne utstillere, bør det arbeides med å opplyse utstillere og publikum om hva som blir bedømt og vektlagt på en utstilling.

**Mål:** Standardiserte utstillinger.

**Tiltak:** Oppdatere og videreutvikle veileder for utstillingsarrangører.

**Ansvar:** NHS, avlsorganisasjonene og lokale utstillingsarrangører/lokallag avlsorganisasjoner

### **3.1.2. Reorganisering av utstillingssystemet**

Avlsorganisasjonene ønsker i større grad å påvirke fordelingen av utstillingene og det generelle utstillingssystemet.

For å sikre flest mulig hester på utstilling bør det i tillegg til standardisering av den enkelte utstillingsarena (punkt 3.1.1) sees på geografisk fordeling av utstillingene. Det bør legges til rette for en utstillingsstruktur der flere hester i hver årgang samles på større utstillinger, men samtidig må det kunne arrangeres mindre utstillinger i områder med få hester og lang reisevei.

**Mål:** Økt deltagelse av hester og publikum på utstillinger.

**Tiltak:** Involvere avlsorganisasjonene i oppdatering av utstillingssystem/-struktur.

**Ansvar:** NHS

## **3.2. DOMMERUTDANNING OG RUTINER**

Det er viktig for avlsarbeidet, og tilliten til utstillingssystemet at alle hester vurderes likt og i henhold til den enkelte rases avlsplan. Dommerne er det viktigste og mest verdifulle verktøyet når det gjelder egenskapsregistrering og vurdering av hestene, og kvaliteten på dommernes arbeid ligger til grunn for at utstillingssystemet kan oppfattes som pålitelig og forutsigbart for utstillerne.

Kompetansebygging hos nye og eksisterende dommere må gjøres på en slik måte at det sikres gode, faglig oppdaterte dommere med mest mulig lik grunnplattform i dømmingen. Dommerutdanningen må kontinuerlig evalueres og forankres i oppdatert forskning. Det tar tid å bygge opp dommerkompetanse og det er viktig å utvikle denne kompetansen. I tillegg må det sees på systemer for utdanning av målere og andre funksjonærer.

**Mål:** Utdanning og oppfølging som sikrer gode og kalibrerte dommere.

**Tiltak:** Evaluere og videreutvikle dommerutdannelsen.

**Ansvar:** NHS og avlsorganisasjonene

### **3.3. EGENSKAPSREGISTRERING PÅ UTSTILLING**

I all registrering av egenskaper som skal inngå i et avlsarbeid er kvaliteten på registreringene viktig. Kvalitet på egenskapsregistrering på hest avhenger grovt sett av følgende miljøfaktorer: de fysiske omgivelsene på utstillingen, hvem som registrerer egenskapene, hvordan egenskapen registreres, og hvem som leier, rir eller kjører hesten. Sistnevnte vil alltid være en miljøfaktor det er vanskelig å standardisere, mens det er mulig å gjøre noe med de andre faktorene, deriblant hvordan egenskaper registreres.

#### **3.3.1. Eksteriør**

Registrering av eksteriøregenskaper gjøres mest objektivt gjennom lineær registrering på en skala mellom to fysiologiske ytterpunkter. Lineær registrering kan kombineres med tradisjonell poenggiving og en kortfattet vurdering/beskrivelse av hestens eksteriør. En slik kombinasjon av en objektiv lineær beskrivelse og en subjektiv vurdering av hestens kvalitet basert på rasens avlsplan vil gi kunnskap om hva som anses som en optimal hest innen sin rase. I tillegg vil lineær registrering over tid bidra til å overvåke eventuelle endringer i en rase. Når den lineære beskrivelsen er standardisert må eksisterende system for digital registrering videreutvikles for å sikre at dataene registreres på en slik måte at de kan benyttes rutinemessig. Registrering av eksteriør på en lineær skala vil også kunne legge grunnlag for målrettet avlsarbeid for å bedre helse og holdbarhet (ref. tiltaksplan helse), samt sikrere registreringer for bruk i forskning.

**Mål:** Objektiv kunnskap om den enkelte rase og overvåkning av endringer.

**Tiltak:** Videreutvikle og digitalisere registrering av eksteriøregenskaper fra standardisert lineær beskrivelse av alle hester på utstillinger

**Ansvar:** NHS og avlsorganisasjonene

#### **3.3.2. Bruksegenskaper**

Registrering av bruksegenskaper gjennom kjøre- /ride- eller tømmekjøringsprøver på utstilling er viktig for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest. I tillegg bruker disse rasene i større eller mindre grad informasjon fra sportsprestasjoner i bedømmelse av hestene. Kaldblodstraverens bruksegenskaper registreres i hovedsak gjennom sportsprestasjoner, i tillegg skal hingster avlegge travprøve i forbindelse med kåring. Forøvrig henvises det til de enkelte rasenes avlsplaner som styrer hvordan seleksjon av avlsdyr skal utføres.

Uavhengig av type bruksprøver som avlegges må disse ha forståelig bedømming etter definerte målbare kriterier som er forankret i den enkelte rasens avlsplan. Bruksprøvene må være tidsriktige og passe med hestens utdannelsesnivå og alder. Utviklingsarbeidet må blant annet ta for seg konkretisering av egenskaper for i så stor grad som mulig sikre at det er hestens egenskaper som registreres/bedømmes og ikke kusk/rytters. Bruksprøvene bør kontinuerlig forbedres, eventuelt utvikles for å sikre bedre data, i tillegg til utvikling av bedømmingsmetoder og skjema. Utvikling/testing av nye og tidkrevende momenter bør ikke skje på selve utstillingen. Digitalisering bør søkes der dette er mulig.

**Mål:** Objektiv måling, registrering, innhenting og bruk av bruksegenskaper i vurdering av den enkelte hesten.

**Tiltak:** Evaluering og utvikling av bruksprøver

**Ansvar:** NHS og avlsorganisasjonene

## 4. TILTAKSDEL UTDANNING

---

Utdanning av hester og brukere er viktig for å sikre trygg bruk av hest i all aktivitet. Det er stor etterspørsel etter utdannede hester, og det er viktig at avlsorganisasjonene klarer å tilby det markedet etterspør. Dette gjelder både privatmarkedet og markedet for hester til bruk i ulike typer næringsvirksomhet.

Kvalitetssikring av hester som skal brukes i næring er viktig, men en krevende oppgave siden det kun kan gi et øyeblikksbilde av hvordan hesten er. En måte å løse det på er å informere om at hesten er utdannet hos noen som er sertifisert, samt å beskrive hva hesten er egnet til. Det gir en god referanse at hesten har vært gjennom et system som er kjent, for eksempel Skeid og bruksprøver. Innføring av 3- og 4-års tester kan også være aktuelt for de nasjonale rasene.

I dag er det to større prosjekter som retter seg mot utdanning av hester og deres brukere i regi av avlsorganisasjonene. Fokus Unghest er resultatet av et samarbeid mellom NFL, LD og LNL. Bakgrunnen for prosjektet er behovet for å øke interessen for hold og bruk av unghest. Målet er å stimulere til økt aktivitet i lokallagene og tilby kunnskap om trygg trening av unghest, der kvalitet skal sikres gjennom kunnskap<sup>32</sup>. Fokus Unghest eies og drives av disse tre organisasjonene, men deltakelse på kurs er åpent for alle raser. Til Start er DNTs satsning for å få flere travhester til start i travløp gjennom samlinger som utdanner både hest og eier frem mot start. Til Start eies og drives av DNT, men deltakelse på samlinger er åpent for alle raser som er startberettiget i travløp og ponnitravløp. Både Fokus Unghest og Til Start er prosjekter som er godt etablerte og har eksistert i over 10 år. Begge prosjektene har god aktivitet og drives ute på grasrota av lokale miljøer over hele landet. Det er viktig at disse prosjektene videreføres og videreutvikles. I tillegg bør andre utdanningstilbud for hest og brukere kontinuerlig vurderes i løpet av perioden.

Det finnes gode eksisterende anlegg og personell som kan tilby slike utdanningsopplegg for alle de nasjonale hesterasene. Det er noe samarbeid mellom de ulike organisasjonene i dag, men dette kan styrkes ytterligere. Det er viktig å sikre god kvalitet og standardisert tilbud over hele landet. Det bør knyttes et kompetansekrav til instruktører og trenere som brukes av de nasjonale hesterasenes organisasjoner. En oversikt over trenere og instruktører som tilfredsstiller et slikt krav bør offentliggjøres slik at brukere og arrangører får kjennskap til og bruker disse.

Alle fire organisasjoner bør jevnlig holde oppdretterseminarer med fokus på aktuelle tema som kan gi faglig påfyll og motivasjon til oppdrettere av rasene. Slike seminarer og andre typer kortere kurs kan utvikles og tilbys både som fysiske møtesteder og som elektroniske kurs for medlemmer av organisasjonene.

### Overordnede mål:

- **Øke andel utdannede hester og brukere**

### 4.1. ANLEGG OG PERSONELL

Eksisterende anlegg og kompetanse som er tilgjengelig for raseorganisasjonene (nasjonale sentere og travbaner) bør utnyttes til å holde kurs og utdanningstiltak.

Det finnes om lag 140 lokale treningsanlegg for travhester i landet som er tilknyttet DNTs organisasjon, som kan brukes til arrangementer av ulik art.

De nasjonale hestesentrene har noe ulike fasiliteter, men felles er at de alle har ridehus, ridebaner, oppstallingsfasiliteter og treningsbaner for trav. Personellet består av utdannede

instruktører og lærlinger og har dermed ressurser for utdanning av hester, samt avholdelse av kurs for ulike brukere av hest, både hesteeiere og instruktører.

**Mål:** De nasjonale hestesentrene og lokale travanlegg skal være egnede og attraktive arenaer for utdanning av hester og brukere.

**Tiltak:** Øke kunnskapen om mulighet for bruk av de nasjonale hestesentrene, samt travbanenes fasiliteter og personell. Sentrene må aktivt formidle sin kompetanse og kapasitet.

**Ansvar:** De nasjonale hestesentrene og lokale travanlegg

## **4.2. STIFTELSEN NORSK HESTESENTER**

NHS utdanner fremtidens aktører i hestenæringen og har en unik stilling som kompetansesenter på hest i Norge. NHS har mulighet til å introduseres sine studenter, kursdeltagere og lærere til de nasjonale hestesentre gjennom sine utdanninger. De nasjonale hesterasene skal benyttes fremfor andre raser der det er hensiktsmessig, dette gjelder også rideskoledriften i tilknytningen til utdanningen.

NHS er det nasjonale senteret for dølahest noe som gjør at dølahest må ha en større rolle enn de øvrige tre rasene. Dølahester skal i så stor grad som mulig tas i bruk i nåværende og fremtidige utdanninger.

**Mål:** Økt bruk av nasjonale hesteraser ved NHS, med spesielt fokus på bruk av dølahest.

**Tiltak:** NHS skal utvikle fagskoleutdanning/er og kurs hvor de nasjonale rasene er godt egnet.

NHS skal øke andel av de nasjonale hesterasene i rideskolen.

NHS skal tydeliggjøre rollen som nasjonalt senter for dølahest.

Andelen dølahester ved NHS skal økes.

**Ansvar:** NHS

## **4.3. UTDANNING AV HEST**

### **4.3.1. Fokus Unghest**

Fokus Unghest (FU) eies av LD, NFL og LNL, og ble startet i 2008. FU består av ulike moduler som lokallag kan bruke til å arrangere kurs for heste-eiere i sitt område. Nettsiden [www.unghest.no](http://www.unghest.no) inneholder ulike ressurser knyttet til utdanning og hold av hest. Ved å gjøre faglig informasjon lett tilgjengelig, tilby tilrettelagte kurs og seminarer og stimulere til gode samarbeidsmiljøer bidrar FU til økt kompetanse hos hesteeiere.

FU ønsker å bidra til et kvalitetsstempel som kan øke etterspørselen etter dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest og ved det bidra til å opprettholde levende populasjoner også i de kommende generasjonene. FU er et viktig tiltak for å kunne selge unghester til mer uerfarne heste-eiere.

Deltakelse på FU-kurs er åpent for alle hester uavhengig av rasetilhørighet, men det er kun lokallag tilknyttet en av de tre raseorganisasjonene som kan arrangere kurs.

- Mål:** Egenandel for deltakelse på FU skal være lavest mulig.  
FU skal bidra med statistikk på individnivå for de som deltar.  
Øke antall deltakende hester.
- Tiltak:** Videreutvikle og evaluere FU for å fortsatt sikre et attraktivt tilbud for eiere av unge hester.
- Ansvar:** LD, NFL og LNL

#### **4.3.2. Til Start**

DNT arrangerer regionale samlinger for eiere og trenere av travhester, inkludert ponnitravere, det såkalte «Til start-prosjektet». Målet med prosjektet er å få flere hester til start gjennom en sunn oppvekst, riktig fôring, trening og oppfølging. Prosjektet, som følger hestene i opptil to år, består av både teori og en praktisk del med veiledning/mentorering. De fleste prosjektene har fra 60 til 80 % godkjente mønstringsløp, og startprosenten for de hestene som har rukket å bli 3 år, ligger langt over gjennomsnittet for rasen. Voksne hester deltar også i prosjektet.

Det er viktig å styrke kompetansetilførselen til alle personer som utøver travsporten på en måte som er tilpasset utøvernes behov. En god fordeling av nettbasert og samlingsbasert undervisning, vil styrke muligheten for at flest mulig kan nyttiggjøre seg et utdanningstilbud.

- Mål:** Alle som trener en kaldblodstraver, nordlandshest/lyngshest, eller fjordhest skal ha mulighet til å delta i Til Start. Kompetanseheving skal være tilgjengelig for alle som måtte søke dette.
- Tiltak:** Videreutvikle og evaluere Til Start for å fortsatt sikre et attraktivt tilbud for eiere av unge hester.
- Ansvar:** DNT

### **4.4. KOMPETANSE I ALLE LEDD**

#### **4.4.1. Kvalitetssikring av tilbydere**

Hele hestenæringen avhenger av kvalitetssikring av tilbydere av ulike typer utdanningstilbud for både hester og brukere. En kvalitetssikring og offentliggjøring av kvalifiserte tilbydere vil øke hestenæringens profesjonalitet, sikre at tilbydere med god kompetanse foretrekkes fremfor tilbydere uten slik dokumentert kompetanse og i større grad sikre at bruk av hest i større grad skjer på hestens premisser.

- Mål:** Nasjonalt kvalitetssikringssystem for aktører i hestenæringen som retter seg mot utdanning av hest og brukere.
- Tiltak:** Videreutvikle kvalitetssikringssystemet Bransjestandard Hest for tilbydere av utdanningstjenester rettet mot brukere og hester, ved å inkludere eksisterende utdannings- og sertifiseringsordninger i et slikt system. Markedsføre Bransjestandard Hest som et kvalitetsstempel.
- NHS skal styrke posisjonen som det nasjonale kompetansesenteret for utdanning av hestepersonell.
- Ansvar:** NHS



#### 4.4.2. Avl og oppdrett

Det er viktig for oppdrettere, både de suksessrike og erfarne, men også uerfarne, å ha møteplasser hvor de kan få oppdatert sin kompetanse og motivasjon gjennom faglig påfyll og oppdatering på aktuell forskning. Det bør derfor jevnlig arrangeres både fysiske og elektroniske oppdretterseminar. Seminarer og kurs er også viktige møteplasser for å bygge nettverk og utveksle erfaringer. Det kan være aktuelt å utvikle en mentorordning for nye oppdrettere.

**Mål:** At oppdrettere av rasene til enhver tid er faglig oppdatert og har verktøy som gjør de best mulig i stand til å produsere hester av god kvalitet til markedet.

**Tiltak:** Årlige oppdretterseminarer og kortere kurs med fokus på hvordan hesteeiere kan produsere gode individer av den enkelte rase, lykkes med å få hopper drektige, og gi føll gode oppvekstforhold. Mentorordning for nye oppdrettere.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene og samarbeidende aktører

## 5. TILTAKSDEL AKTIVITET OG SPORT

---

At hesterasene brukes i så stor grad og på så mange områder som mulig er viktig for å sikre synligheten og identiteten til hesterasene. I tillegg vil bruk av hestene i ulike aktiviteter og sportsformer føre til at hestene holdes i god stand noe som sikrer dyrevelferden. Aktivitet og sport kan grovt deles inn i tre områder:

**Sport**, omfatter trening mot og konkurranser i regi av Norges Rytterforbund (NRYF), DNT, Foreningen Arbeidshesten, Skeid og andre konkurranser med reglement, identifisering av hester og rangering.

**Fritidsaktivitet**, omfatter turridding, kjøring, bruk av kløvhest på fjellet og andre uorganiserte aktiviteter.

**Kulturrelatert aktivitet**, omfatter oppdragskjøring, museum og lignende aktiviteter som er knyttet opp mot rasenes kulturhistoriske betydning

Bruk av hestene i næringsaktivitet er i hovedsak omfattet av tiltaksplan for næring, men det er noe overlapp mellom planene.

Det har vært en økning i bruk av de nasjonale hesterasene i Norges Rytterforbunds grener<sup>3</sup> noe som øker rasenes eksponering i miljøer som kan representerer aktuelle kundegrupper. Norsk kaldblodstraver har hatt en negativ utvikling i antall hester som starter travløp per år<sup>33</sup>. Nordlandshest/lyngshest har hatt en økning i antall hester som starter ponnitrav<sup>3</sup>, hvor utviklingen følger en generell trend med øning av antall startende hester i ponnitrav generelt<sup>34</sup>. Det foreligger ingen trendstatistikk for bruk av de nasjonale hesterasene i arrangementer i regi av Foreningen Arbeidshesten<sup>3</sup>, men dette er under oppbygging og det forventes at det på sikt blir mulig å overvåke også denne aktiviteten. Aktiviteten Skeid som er en signaturaktivitet for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest har hatt økende antall deltakende hester i de årene denne har vært arrangert<sup>3</sup>. Det er vanskelig å tallfeste bruk av de nasjonale hesterasene som hobby og rekreasjonshester (uorganisert fritidsaktivitet).

**Overordnede mål:**

- De nasjonale hesterasene skal være aktive i alle sports- og fritidsgrener
- Øke antall startende hester
- Ta betydelige markedsandeler fra andre raser

## 5.1. KARTLEGGING

De siste årene har statistikk for aktivitet i NRYFs grener vært oversendt til NHS for bruk i ulike rapporter, og kontakt er etablert med Foreningen Arbeidshesten for å sørge for statistikkinnhenting også innen disse bruksområdene. For å kunne overvåke utvikling i aktivitet er det viktig at slike statistikker rutinemessig oversendes NHS og at det fastlegges en rutine for dette.

**Mål:** Kartlegge omfanget av de nasjonale hesterasenes deltagelse i konkurranser.

**Tiltak:** NHS kartlegger mulighetene for registrering av rase og aktivitet for datautveksling og eventuelle kostnader ved dette.

NHS etablerer forpliktende avtaler om utlevering av konkurransestatistikk for de nasjonale hesterasene med NRYF, DNT, Foreningen Arbeidshesten og eventuelle andre aktuelle sports-/aktivitetsorganisasjoner.

**Ansvar:** NHS

## 5.2. ORGANISERT SPORT

### 5.2.1. Norges Rytterforbunds (NRYF) konkurransegrener

De nasjonale hesterasene brukes av barn, unge og voksne ryttere og kusker. De nasjonale hesterasene har kvaliteter som gjør at de kan prestere i flere ulike grener og er hester som styrker bredden i hestesporten mer enn toppidrett. Startende hester av de nasjonale rasene har vært økende de siste 10 årene. Om lag 75% av ryttere og kusker på dølahest er over 16 år, tilsvarende tall for fjordhest er 65%, mens 30% av de som starter nordlandshest/lyngshest er over 16 år, det er rimelig å anta at alder for startende med kaldblodstraver tilsvarer det vi finner for dølahest og fjordhest. Ponniklasser i Norge har en øvre aldersgrense for rytter på 16 år<sup>3</sup>. Dette betyr at voksne ryttere på ponnier enten må starte klasser som kan medføre unødig belastning på hestene fordi klassene er tilpasset store hester (sprang og feltritt), eller ikke starte med sine hester i disse grenene.

Ved å legge til rette for regionale og nasjonale stevner og cuper med klasser tilpasset de nasjonale rasene vil flere kunne delta på stevner og slik øke rasenes konkurransedeltagelse, men også aktiviteten i NRYF i sin helhet. De nasjonale rasene er viktige bidragsyttere også i para ryttersport og special olympics.

**Mål:** Økt deltagelse av de nasjonale hesterasene i NRYF sine grener.

**Tiltak:** Markedsføre de nasjonale hesterasene som attraktive ride- og kjørehester.

Vurdere incentivordninger for å stimulere til flere stevner hvor de nasjonale rasene kan delta og premiering av de nasjonale.

Arbeid inn mot NRYF med mål om egne klasser for nasjonale hesteraser.

**Ansvar:** NHS og avlsorganisasjonene

### 5.2.2. Løpstilbud og aktivitet på alle lokaltravbaner

I 2019 var det om lag 15.000 kaldblodstravere i Norge, og 1804 kaldblodstravere startet i totalisatorløp. For å sikre avl og aktivitet for kaldblodstraveren i fremtiden, er det viktig at det finnes aktivitetstilbud i alle landsdeler. Det hjelper lite å avle uten å ha et tilbud om å bedrive sporten man avler for, derfor må løpstilbud på alle baner opprettholdes eller økes.

**Mål:** Opprettholde aktiviteten for kaldblodstraveren gjennom et best mulig tilrettelagt løps- og aktivitetstilbud som skal ivareta rasens særpreg/rasetype.

**Tiltak:** Arbeide aktivt mot travforbundene og lokallag for å sikre aktivitet i hele landet. Løpstilbud på alle baner må opprettholdes.

**Ansvar:** DNT

### 5.2.3. Ponnitrav

Ponnitrav er DNTs rekrutterende stevneaktivitet og nordlandshest/lyngshest og fjordhest deltar i ponnitravkjøringer. LNL har revitalisert en satsning på rasen i ponnitravet, og antall startende hester av rasen i ponnitrav har økt de siste årene<sup>3</sup>. LNL har et pågående prosjekt for å få flere nordlandshest/lyngshester inn i ponnitravet. I samarbeid med DNT får rasen delta på deres unghestsatsning "Til start" som består av samlinger der unghestene får verdifull miljøtrening og oppfølging av travtrener, hovslager og veterinær. Landslagets prosjekt yter midler til lokallag som ønsker å investere i løpsutstyr til utlån for medlemmer, støtte deltagere i "Til start" ved å tilbakebetale påmeldingsavgiften, gi støtte til treningssamlinger i trav arrangert av lokallag og jobbe for å få i stand flere raseløp, samt bidra til premier i travløp for rasen. Prosjektet har også støttet utdanning av ponnitravinstruktør innad i organisasjonen. Gjennom samarbeid mellom lokallag og aktører vil en satsning på N/L i ponnitrav også kunne føre til flere aktive fjordhestekvipasjer i ponnitravet.

**Mål:** Øke interessen for og bruken av nordlandshest/lyngshest som ponnitraver.

Minst én nordlandshest/lyngshest på alle ponnitravskoler i landet.

**Tiltak:** Dialog og samarbeid med DNT om bruk av nordlandshest/lyngshest i ponnitrav og satsning på rasen i ponnitravskoler.

**Ansvar:** LNL

### 5.2.4. Skeid

Skeid er etablert som en signaturaktivitet for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest, og er et resultat av arbeid i foregående handlingsplanperiode. Det viktigste for Skeid i kommende periode er at aktiviteten forankres i lokallagene som en rekrutterende lavterskelaktivitet hvor muligheten til å delta i alle deler av landet ivaretas. I tillegg må dommerutdanning og organisering legges til rette for at lokallagene arrangerer Skeid.

**Mål:** Økt deltakelse i Skeid i perioden.

**Tiltak:** Økt bevisstgjøring og videreutvikling av Skeid

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene

### **5.2.5. Annen organisert sport**

Med andre organiserte sportsarrangementer menes arrangementer med regelverk og identifisering av deltakende hester og mennesker, samt rangering og premiering. Eksempel på slike arrangementer kan være konkurranser i regi av Foreningen Arbeidshesten, Western Riders Association of Norway (WRAN) etc.

**Mål:** Økt deltakelse i andre typer organisert sportsaktivitet

**Tiltak:** Tilrettelegge for deltagelse i andre grener enn NRYF, gjennom dialog og samarbeid mellom lokallag og arrangører av ulike sportsaktiviteter.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene, lokallag

### **5.3. AKTIVITETSCUPER OG MESTERSKAP**

Per 2020 har dølahest, kaldblodstraver og nordlandshest/lyngshest cuper hvor det kan samles poeng ved deltagelse i ulike aktiviteter. Rasenes cuper er tilpasset den enkelte rases bruksområder og inneholder rasespesifikke typer poenggivende aktivitet, deltagelse i ulike typer organisert sportsaktivitet er felles for alle. Detaljer om de ulike cupene finnes på de enkelte avlsorganisasjonenes, eller samarbeidende organisasjoners, nettsider. Per 2020 arrangeres nasjonale mesterskap i ulike grener for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest, mens det for kaldblodstraver er en plan for et allsidighetsmesterskap ved siden av nasjonalt mesterskap i travløp. Aktivitetscuper og mesterskap er tiltak som kan føre til økt bruk og aktivitet med de nasjonale hesterasene.

**Mål:** Økt deltakelse i alle typer organisert sportsaktivitet

**Tiltak:** Videreutvikle og drive cuper og NM for å øke aktiviteten på alle arenaer.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene

### **5.4. KULTURHISTORISK BRUK**

Alle fire raser har en kulturhistorisk betydning som må videreføres inn i dagens bruk. Avlsorganisasjonene må legge til rette for, og oppmuntre til onnedager, kanefart, museumsaktivitet og lasskjørrelag til markeder. Det er viktig at all slik kulturhistorisk bruk av de nasjonale hesterasene foregår på en trygg måte, f.eks. ved bruk av sertifiserte kusker.

**Mål:** Trygg og aktiv bruk av de nasjonale rasene i kulturhistoriske aktiviteter.

**Tiltak:** Publisering av oversikt over sertifiserte oppdragskusker.

Samarbeid med lokale og nasjonale aktører.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene og de nasjonale hestesentrene

### **5.5. ORGANISERT OG UORGANISERT FRITIDSAKTIVITET**

All aktivitet og bruk av de nasjonale hesterasene har en verdi for de som bruker hestene, og for lokalmiljøet. Det er viktig at muligheten til å bruke hestene på tilrettelagte stier og veier er tilstede og at slik turridding og kjøring skjer på en trygg og god måte.

**Mål:** God og trygg bruk av hest i nærmiljøet. Flest mulig bruker hestene sine i ulike aktiviteter gjennom gode lokallag og aktiviteter i brukerens nærmiljø.

**Tiltak:** Organisasjonene samhandler for å sikre aktivitet og levende lokalmiljø for alle de nasjonale hesterasene i hele landet slik at det er mulighet for å delta i et miljø for nasjonale raser uavhengig av bosted.

Bidra med innspill i høringsprosesser som omhandler reguleringsplaner for å sikre at bruk av hest i utmark og på veier er mulig og trygt.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene

## **5.6. AKTIVITETER RETTET MOT BARN OG UNGE**

Aktiviteter for barn og unge, som Barnas Fjordhestlag, Hestens Dag og tilsvarende, er tilbud til hesteinteresserte barn og unge. Formålet med slike aktiviteter er å la barn og unge møte de nasjonale hesterasene i trygge omgivelser. Det er ønskelig at barn og unge bygger gode relasjoner til de nasjonale rasene. og får gode minner å ta med seg videre i livet.

**Mål:** Bygge gode relasjoner mellom barn og de nasjonale hesterasene

**Tiltak:** Arrangere aktiviteter med de nasjonale hesterasene som er særlig tilrettelagt for barn, og skape felleskap rundt disse lokalt.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene

## **6. TILTAKSDEL SYNLIGGJØRING**

---

Et pilotprosjekt for markedsføring av dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest<sup>35</sup> fant at rasene har betydelig konkurranse fra andre raser, at det er behov for å definere tydelige bruksområder, og at det bør lages nye aktiviteter basert på rasenes styrker. I tillegg ble det pekt på at organisatorisk ustabilitet er en alvorlig trussel og at samarbeid mellom organisasjonene er viktig, samt at rasene bør utvikle sterkere identitet for å tiltrekke seg oppmerksomhet og utnytte markedssegmenter som turisme og helsearbeid. Tilsvarende arbeid er ikke gjort for kaldblodstraver, men flere av punktene over vil være naturlig også for denne rasen, spesielt gjelder dette med identitetsbygging og markedssegmenter som turisme og helsearbeidet.

I markedsføringsarbeidet blir det viktig å skape en tydelig identitet for hver enkelt rase og deres særpreg, men også de nasjonale hesterasene som helhet. Merkevarerbyggingen må både henvende seg innad i hestesporten, men også mot lokale og sentrale myndigheter. Det må formidles at de nasjonale rasene totalt sett tilfredsstillende bortimot alle krav en næringsaktør har til sitt hestemateriell. For den enkelte hesteeier vil hvilken rase du velger være styrt av hva du skal bruke hesten til, men for de aller fleste vil kjemi med det enkelte individet være avgjørende for om du kjøper en hest eller ikke og denne personlige følelsen vil antagelig være noe mindre raseavhengig.

Gjennom forrige planperiode ble det gjort en del arbeid for å kartlegge egenskaper hos de fire nasjonale hesterasene, blant annet for bruk i markedsføringsøyemed<sup>36,37,38</sup>. Fem faktorer som var felles for alle fire raser ble identifisert, disse inneholdt adjektiver knyttet til reaktivitet/engstelighet, sosiale egenskaper, bruksevne/arbeidsevne, nysgjerrighet/utstråling og dominans/flokkeegenskaper. I tillegg hadde kaldblodstraver en egen faktor som skilte seg ut for denne rasen med adjektiver knyttet til tenningsnivå<sup>33</sup>. Kunnskap om rasenes egenart og

markedsføring av egnede egenskaper for ulike typer bruk vil kunne øke rasenes attraktivitet innen ulike bruksområder.

#### Overordnede mål:

- **Nasjonale hesteraser skal være synlige nasjonalt og lokalt**
- **Økt kunnskap om de nasjonale hesterasene**

## 6.1. OMDØMMEBYGGING

Det er viktig at relevante hestemiljøer i Norge har kunnskap om de nasjonale hesterasene. Bruksområder og egnethet må derfor være bedre kjent.

### 6.1.1. Identitet og merkevare

Det bør utarbeides en overordnet markedsføringsplan med langsiktig perspektiv for de nasjonale hesterasene.

I arbeidet med identitetsbygging og merkevare er det viktig å ha med faktorer som dreier seg om egenskapene i den enkelte rase. Rasenes historie og forankring i Norge må knyttes opp mot rasene slik vi kjenner de i dag og dagens bruksområder. Ved å samarbeide om å bygge opp merkevaren kan ressursene som er tilgjengelig brukes mest mulig hensiktsmessig. Ved å koordinere produksjonen av materiell kan innhold som produseres for felles bruk også benyttes til å lage rasespesifikt materiell og omvendt.

Markedsføring må rettes mot konkrete målgrupper.

Det må satses på å synliggjøre de nasjonale hesterasene som allsidige, arbeidsvillige hester som kan tilfredsstille de fleste behov den vanlige norske rytter eller kusk har for en hest i sporten. Jo flere godt presenterte hester som viser seg på ulike sportsarenaer som eksempelvis rytterforbundets grener, eller brukshestkonkurranser, jo større er muligheten for å nå nye hesteeiere.

**Mål:** Økt kjennskap til de nasjonale hesterasene.

**Tiltak:** Utarbeide en overordnet og langsiktig markedsføringsplan som bygger på analysene som er gjort på de nasjonale hesterasenes potensiale.  
Produsere markedsføringsmateriell som kan brukes på ulike flater og i ulike sammenhenger.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene og de nasjonale hestesentrene

### 6.1.2. Lokallagsaktivitet

Lokal aktivitet kan være essensielt for å få nye, og beholde potensielle kjøpere og brukere av de nasjonale rasene. Lokallagene og lokalaktivitet er spesielt viktig for de tre minste rasene. Kaldblodstraver har en litt annen organisasjon med travforbund og lokallag under disse, men også her spiller lokale travlag og travforbundene en viktig rolle for aktiviteten på grasrota lokalt. Ved å bygge sterke aktive lokalmiljø i mange distrikt vil en oppnå selvstendige drivere for å fremme de nasjonale hesterasene i avl og bruk lokalt. De nasjonale hesterasene er tjent med å være synlig i lokalsamfunnet. Ved å være en naturlig del av samfunnsbildet i mange distrikt kan en spre kunnskap og opplevelser knyttet til de nasjonale hesterasene. Spesielt vil de områdene hvor den enkelte rasen har sterk geografisk tilknytning kunne tjene på dette mot turisme og opplevelsesbasert reiseliv. Det bygger også identitet for den enkelte hesteeier knyttet mot rasens historie.

Det som skjer i et lokallag, er viktig markedsføring. All kontakt med lokallag, medlemmer og brukere av rasene er viktig markedsføringsarbeid for rasen. I tillegg spiller lokale miljøer en viktig rolle ved formidling av kompetanse til nye hesteeiere, noe som er avgjørende for å sikre god hestevelferd og trygg hestehåndtering.

**Mål:** Økt aktivitet med de nasjonale hesterasene i lokalmiljøene.

**Tiltak:** Oppfordre og legge til rette for samarbeid på tvers av lokale lag for best mulig bruk av de ressursene som finnes rundt omkring, og for å bygge så stabile gode organisasjoner som mulig.

Finne eksempler på aktive lokalmiljø og fremme disse, bruke deres kompetanse og erfaring som eksempel.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene

## 7. TILTAKSDEL NÆRINGSVIRKSOMHET

---

Flere ulike rapporter har anslått sysselsettingen i hestenæringen til om lag ett årsverk for hver 10. hest<sup>39,40,41</sup>. Hestenæringens årlige verdiskapning er anslått til om lag 12.500 årsverk og mellom åtte til ni milliarder kroner.

Hestenæringen er mangfoldig og består av mange ulike aktører som rideskoler, ridesentre, travtrenere, inn på tunet, reiselivsvirksomhet, avlsstasjoner, veterinærer, hovslagere og oppdrettere. Hver hest genererer arbeidsplasser gjennom både varer og tjenester i tilknytning til grovfôrproduksjon, kraftfôrproduksjon, hovpleie, tilbydere av utstyr til hest, rytter og kusk, forhandlere av hestehengere, trenere i ulike grener og utdanningsinstitusjoner som fagskoler og videregående skoler.

Samlet statistikk over bruk av nasjonale hesteraser i hesterelatert virksomhet finnes ikke. Det er derimot gjort noen lokale studier som kan gi en pekepinn på bruken. Deriblant finnes en rapport som sier noe om bruk av nordlandshest/lyngshest i opplevelsesbasert reiseliv i Nord-Norge<sup>42</sup>. Forfatterne konkluderte med at det er et behov for målrettet kurstilbud innen markedsføring, bedriftsledelse og kundebehandling. Det kreves også økonomiske støtteordninger for de som ønsker å starte opp et tilbud innen turridding. Det er også et markedsføringspotensiale i å tilby turer med hesteraser som har historisk og kulturell tilknytning til området som besøkes<sup>40</sup>. En gjennomgang av opplevelsesturisme med hest i region Vest<sup>43</sup> som hadde fokus på fjordhest peker på viktigheten av at næringsrettede aktiviteter prioriteres for rasen, og at avlsarbeidet gjenspeiler egenskaper som fremmer bruk av fjordhest. Det er rimelig å anta at tilsvarende vil gjelde også for de andre rasene. Effekten ved bruk av hest i ulike sammenhenger for å bedre mental helse er godt dokumentert<sup>44</sup>.

Det er behov for å stimulere til økt bruk av de norske hesterasene i næring generelt. Næringssektoren har to hovedområder; oppdretternæringen som produserer hestene, og en tjenesteytende næring som kjøper og bruker hestene.

**Overordnet mål:**

- Økt bruk av nasjonale hesteraser i hesterelatert næringsvirksomhet i Norge

### 7.1. KARTLEGGING

Bruken av nasjonale hesteraser i næringsvirksomhet må kartlegges for å øke kunnskap om omfang og bruksområder for nasjonale hesteraser. Ved økt kunnskap om omfang og oversikt

over hestebedrifter kan en også få innspill i det videre arbeidet med tiltak for hest i næring. En slik kartlegging vil også gi mulighet for synergieffekter gjennom at aktører innen og mellom næringer kan knytte kontakt og lære av andres erfaringer.

**Mål:** Tallfeste bruk av nasjonale hesteraser i næringsvirksomhet nasjonalt og lokalt.

**Tiltak:** NHS bruker egne ressurser, samt foreslår for en eller flere studenter på bachelor- eller masternivå å skrive oppgave om bruk av nasjonale hesteraser i næringsvirksomhet. Det er i dette arbeidet naturlig å bruke lokalkunnskap og kompetanse også hos Norsk Fjordhestsenter og Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest.

**Ansvar:** NHS

## **7.2. OFFENTLIGE PLANER OG HØRINGSPROSESSER**

Avlsorganisasjonene og de nasjonale hestesentrene har god kjennskap, både nasjonalt og lokalt, om ulike faktorer som berører hestenæringen generelt, og de nasjonale hesterasene spesielt. Det er viktig at disse organisasjonene er høringsinstanser for alle områder som kan påvirke hestenæring eller hesteaktivitet nasjonalt eller lokalt. Det er naturlig at NHS har ansvaret for å sørge for at organisasjonene blir hørt i aktuelle høringsprosesser.

**Mål:** De nasjonale hesterasenes organisasjoner skal bli hørt i saker hvor de er berørt.

**Tiltak:** NHS skal videreformidle informasjon om høringer og sørge for samkjøring av høringsinnspill fra avlsorganisasjonene og de to andre nasjonale hestesentrene der dette er aktuelt/hensiktsmessig.

**Ansvar:** NHS

## **7.3. AVL OG OPPDRETTSNÆRING**

### **7.3.1. Tilskuddsordninger for nasjonale hesteraser**

Oppdrettere og eiere av unghester under 3 år av de truede rasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest kan søke om tilskudd til hester av bevaringsverdig rase hvis de er omfattet av ordningen for produksjonstilskudd i landbruket.

Kaldblodstraver har ikke vært omfattet av ordningen for produksjonstilskudd i landbruket selv om den tidligere har vært en truet rase. Siden rasen nå ikke lengre er definert som en truet rase, men som en sårbar rase og derfor ikke lengre er bevaringsverdig etter kriteriene utarbeidet av Norsk genressurscenter i samarbeid med Genressursutvalget for husdyr, faller den utenfor ordningen.

En rapport fra 2020 om status for artene som er omfattet av ordningen peker på at det kun søkes om tilskudd for om lag 60% av de hestene som er berettiget tilskudd. Det er mange oppdrettere av de nasjonale rasene som ikke er omfattet av produksjonstilskuddsordningen fordi de enten ikke er tilknyttet en landbrukseiendom eller driver oppdrett i for liten skala på landbrukseiendommen.

**Mål:** Stimuleringsordning for økt oppdrett av de nasjonale hesterasene uavhengig av eiers tilknytning til landbruk.

**Tiltak:** Dialog med og innspill til avtalepartene for jordbruksforhandlingene.

**Ansvar:** NHS og avlsorganisasjonene



### **7.3.2. Beiting og landskapspleie**

Hesten er et godt beitedyr og egnet for pleie av kulturlandskap<sup>45</sup>. Hesteklipp i inn- og utmark har lange tradisjoner i Norge og bruk av hesten som beitedyr og landskapspleier kan knyttes opp mot produksjonstilskudd for kulturbeite.

**Mål:** Dokumentere rasenes funksjon som beitepleiere og bevaring av biologisk mangfold.

**Tiltak:** Bidra til kartlegging av artsmangfold i områder som over lang tid har blitt brukt som beiteområder for hest, samt hesters beiteaktivitet og påvirkning på biologisk mangfold generelt gjennom samarbeid med forskningsinstitusjoner.

**Ansvar:** NHS

## **7.4. TJENESTEYTENDE NÆRING**

Rideskoler er ofte en av de første arenaene hvor barn kommer i kontakt med hest, det samme gjelder ponnitravskolene. De nasjonale hesterasene har egenskaper og kvaliteter som fungerer godt i opplæring av alle aldersgrupper. De nasjonale hesterasene er allsidige og sterkbygde raser, med en fremtoning som innbyr til tillit. Egenskapene til de nasjonale hesterasene gjør dem spesielt egnet til blant annet rideskoler og innen hesteassisterte intervensjoner.

De nasjonale hesterasene kan som levende kulturminner selge opplevelser for befolkning og turister gjennom blant annet aktiviteter som slått, kløving og annen tradisjonell bruk.

De nasjonale hesterasene egner seg også godt til turistridding i fjellområder. Bruk av de nasjonale hesterasene i tilknytning til det området hvor de har sin opprinnelse kan gi en ekstra-effekt for reiselivsnæringen.

**Mål:** Økt bruk av de nasjonale hesteraser.

**Tiltak:** Stimulere rideskoler og ponnitravskoler til økt bruk av de nasjonale hesterasene gjennom økt kunnskap og markedsføring av rasenes fortrinn.

Markedsføre nasjonale hesteraser mot tilbydere av aktiviteter rettet mot turisme samt inn mot aktører som markedsfører Norge som ferieland.

Samarbeid med Hest og helse, Inn på tunet og andre aktører som bruker hest i helsesammenheng.

**Ansvar:** De nasjonale hestesentrene og avlsorganisasjonene

## **7.5. ETABLERE MERKEORDNING**

Det bør utvikles en egen merkeordning for næringsaktører som benytter nasjonale hesteraser i sin drift. For å ta i bruk dette merket må næringsaktøren være medlem i en av raseorganisasjonene og tilfredsstillende gjeldende kvalitetskrav for hestebransjen. Merket må være nyttig både i markedsføring av tilbudene og når det gjelder å søke tilskudd og støtte hos det offentlige.

Godkjenningsordninger for Inn på tunet, hest i turisme, staller, DNT godkjent avlsstall og lignende er allerede på plass og en egen merkeordning kan bygge på allerede etablerte kvalitetssikringssystemer.

Denne ordningen kan generere nye satsningsområder for de nasjonale hestesentrene, gjennom kurs og oppfølging.

- Mål:** Etablere en merkeordning for bruk av nasjonale hesteraser.
- Tiltak:** Kartlegge eksisterende ordninger og systemer.  
Beskrive krav for å komme inn under merkeordning og iverksette ordningen.
- Ansvar:** NHS

## 8. TILTAKSDEL FORSKNING

---

Forskning på de nasjonale hesterasene har en historikk som går tilbake til Lindeqvist, og har i stor grad dreid seg om størrelse (mål) og farge. Det ble gjort noen analyser tidlig på 90-tallet før fokus på de nasjonale hesterasene skjøt fart med en stipendiatstilling ved den daværende Norges Landbrukshøgskole på Ås. Disse analysene så på temperament og innavlsutfordringer hos de nasjonale hesterasene. For dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest har innavl og slektskap, temperament og egenskaper fra utstilling vært analysert i siste tiårsperiode. Helse og prestasjon har vært viktige områder for forskning som har involvert norsk kaldblodstraver. Det meste av denne forskningen har foregått ved Norges- miljø og biovitenskapelige universitet, både fakultet for veterinærmedisin og fakultet for biovitenskap, noe av dette i samarbeid med Sveriges Landbruksuniversitet.

### Overordnet mål:

- **Bidra til økt kunnskap, som igjen kan gi bedre hestevelferd og høyere kvalitet på hesteholdet, samt bidra til utvikling av hestenæringa**

### 8.1. FORSKNING

Avlsorganisasjonene må ha en helhetlig strategi for hvilke forskningsbehov som er viktige for den enkelte rase. Generelt bør strategi og forskning knyttes til øvrige punkter i handlingsplanen som kartlegging av data.

Tilgjengelig data av ulik art bør synliggjøres slik at forskningsmiljøene vet hvilke muligheter som ligger i ulike typer hestedata. Tilgjengelig data kan eksempelvis være biologisk materiale som hårprøver, egenskapsregistrering innen helse, eksteriør og bruk på utstillinger, eller sportsprestasjoner. Et sentralt hesteregister med helsedata vil gi muligheter for forskning.

For å sikre forskning på de nasjonale hesterasene er blant annet god dialog mellom aktuelle aktører viktig.

Formidling av forskningsresultater i relevante fora er viktig for at næringen skal få utbytte av den forskningen som gjøres.

- Mål:** Relevant forskning på aktuelle problemstillinger hos de nasjonale hesterasene.
- Prioritert plan for forskningsområder i handlingsplanperioden. Bred formidling av forskningsresultater på alle flater og i alle fora hvor dette er naturlig med tanke på tema og raser.
- Utrede muligheten for et felles sentralt datasystem for hest i Norge som inneholder informasjon om for eksempel veterinære funn, fertilitet, bruk og eksteriør entydig koblet til enkeltindivider gjennom integrasjon med allerede eksisterende databaser.

**Tiltak:** Avlsorganisasjonene og hestesentrene må bidra til utvikling av oppgaveforslag (master og bachelor) i samarbeid med universitetene.

På bakgrunn av de områdene som er omtalt i handlingsplanen utarbeide en prioritert oversikt over forskning som bør utføres i perioden. Denne oversikten kan utarbeides rasespesifikt eller felles.

Synliggjøring av muligheter for forskning som ligger i ulike typer tilgjengelige data.

Tilgjengeliggjøre nyere og eldre forskningsresultater i egnede fora.

Internasjonalt samarbeid gjennom Stiftelsen Svensk Hästforskning.

**Ansvar:** Avlsorganisasjonene og de nasjonale hestesentrene

## KILDELISTE

---

- <sup>1</sup> Handlingsplan for nasjonale hesteraser 2011-2020
- <sup>2</sup> FAO. 2010. Breeding strategies for sustainable management of animal genetic resources. FAO Animal Production and Health Guidelines. No. 3. Rome
- <sup>3</sup> Nøkkeltallsrapport nasjonale hesteraser 2019
- <sup>4</sup> Kor Oldenbroek and Liesbeth van der Waaij, 2015. Chapter 6.15 in Textbook Animal Breeding and Genetics for BSc students. Centre for Genetic Resources The Netherlands and Animal Breeding and Genomics Centre, 2015. Groen Kennisnet: <https://wiki.groenkennisnet.nl/display/TAB/>
- <sup>5</sup> Olsen, H.F. (2011). Genetic variation and management of the Norwegian horse breeds. Ph.D.-thesis 2011:5, UMB, ISBN 978-82-575-0969-9.
- <sup>6</sup> Olsen, H.F., Klemetsdal, G., Ruane, J., Helfjord, T. (2010). Pedigree structure and genetic variation in the two endangered Norwegian horse breeds: Døle and Nordland/Lyngen. *Acta Agric. Scand., Sect. A, Animal Science* 60:13-22.
- <sup>7</sup> Olsen, H.F., Klemetsdal, G. (2010). Management to ensure effective population size in a breeding programme for the small Norwegian horse breeds - a simulation study. *Agric. Scand., Sect. A, Animal Science* 60:60-63.
- <sup>8</sup> Olsen, H.F., Meuwissen, T.H.E., Klemetsdal, G. (2011). Recommendations for implementation of optimal contribution selection of the Norwegian and the North-Swedish cold-blooded trotter. Submitted to *Journal of Animal Breeding and Genetics*.
- <sup>9</sup> Farestveit, I. Innavlsutvikling og avlsstrategier hos dølehest og nordlandshest/lyngshest i perioden 1999-2007 (2009) Masteroppgave, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- <sup>10</sup> Seilen, J., Johnsen, J.W. (2009). Genetisk variasjon hjå fjordhest. Masteroppgave, Inst. for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- <sup>11</sup> Høiseth, M. 2017. Genetisk variasjon og fargegenetikk hos fjordhest. Masteroppgave 30 stp. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- <sup>12</sup> Melheim, M. 2017. Genetisk variasjon og clusteranalyse på bakgrunn av slektskapsdata hjå dølahest. Masteroppgave 30 stp. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- <sup>13</sup> Bjørnstad, Gunby, Røed, K.H., 2000. Genetic structure of Norwegian horse breeds. *J. Anim. Breed. Genet.* 117, 307–317.
- <sup>14</sup> Olsen, H.F., 2020. Segment-based coancestry, additive relationship and genetic variance within and between the Norwegian and the Swedish Fjord horse populations. *Acta Agriculturae Scandinavica, Section A — Animal Science* 69, 118–126. <https://doi.org/10.1080/09064702.2019.17111155>

- 
- <sup>15</sup> Vangen, O., 1982. The use of relationship matrices to avoid inbreeding in small horse populations. *Z. Tierzüchtg. Züchtbiol* 48–54.
- <sup>16</sup> Haugaard, K., 2009. En spørreundersøkelse om avlsarbeidet på fjordhest (Master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap.
- <sup>17</sup> Charlesworth, D., Willis, J. H. 2009. The genetics of inbreeding depression. *Nat. Rev. Genet.* 10,783–796.
- <sup>18</sup> Klemetsdal, G., Johnson, M., 1989. Effect of Inbreeding on Fertility in Norwegian Trotter. *Livestock Production Science* 21, 263–272.
- <sup>19</sup> Klemetsdal, G., 1998. The effect of inbreeding on racing performance in Norwegian cold-blooded trotters. *Genet Sel Evol* 30, 351–366.
- <sup>20</sup> Dolvik, N.I. and Klemetsdal, G., 1994. Arthritis in the carpal joints of Norwegian trotter - heritability, effects of inbreeding and conformation. *Livestock Production Science*, 39, 283-290
- <sup>21</sup> Velie, B.D., Solé, M., Fegraeus, K.J., Rosengren, M.K., Røed, K.H., Ihler, C.-F., Strand, E., Lindgren, G., 2019. Genomic measures of inbreeding in the Norwegian–Swedish Coldblooded Trotter and their associations with known QTL for reproduction and health traits. *Genet Sel Evol* 10. <https://doi.org/10.1186/s12711-019-0465-7>
- <sup>22</sup> Genbank for norske hesteraser – muligheter og utfordringer, 2018. Norsk Hestesenter.
- <sup>23</sup> Wallin, L., Strandberg, E., Philipsson, J., Dalin, G., 2000. Estimates of longevity and causes of culling and death in Swedish warmblood and coldblood horses. *Livestock Production Science* 275–289.
- <sup>24</sup> Jönsson, L., 2013. Orthopaedic Health, Conformation and Longevity in Riding Horses - a genetic and phenotypic study (Doktorgrad). Sveriges Lantbruksuniversitet.
- <sup>25</sup> Regland, M. 2020. Genetisk studie av eksteriør på bein hos nasjonale hesteraser. Master 60stp Fakultet for Biovitenskap NMBU.
- <sup>26</sup> Forskrift om melding av opplysninger om utleverte og brukte legemidler til dyr. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-07-03-971>
- <sup>27</sup> Nøkkeltallsrapport nasjonale hesteraser 2018
- <sup>28</sup> Selle, T., 2010. Genetisk analyse av utstillingsresultat for dei norske hesterasane dølehest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest (Master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap.
- <sup>29</sup> Dolvik, N.I., Klemetsdal, G., 1999. Conformational Traits of Norwegian Cold-blooded Trotters: Heritability and the Relationship with Performance. *Acta Agriculturae Scandinavica, Section A — Animal Science* 49, 156–162. <https://doi.org/DOI: 10.1080/090647099424060>
- <sup>30</sup> Nyløy, E., 2020. Analysar av samanhengar mellom eigenskapar i eksteriørbedømming for dei tre nasjonale hesterasane, dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest (Bachelor). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet.

- <sup>31</sup> Haugsnes, N.I., 2011. Analyse av testløype hos fjordhest (Master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap.
- <sup>32</sup> Olsen, H.F., Nielsen, B.D., Bergset, B., Erfjord, L.R., 2009. Fokus unghest – kvalitet gjennom kunnskap. Husdyrforsøksmøtet, pp. 203–206.
- <sup>33</sup> DNT Sportsplan 2017-2022
- <sup>34</sup> Det Norske Travelskaps årsberetning 2018
- <sup>35</sup> Iversen, N.M., Hem, L.E. 2014. Forprosjekt: Markedsføringsstrategier for de nasjonale hesterasene Fjordhest Dølahest Nordlandshest/Lyngshest.
- <sup>36</sup> Haugsnes, Nann Iren. (2011). Analyse av testløype på fjordhest. Universitetet for miljø- og biovitenskap, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Masteroppgave 30 stp.
- <sup>37</sup> Bösch, Wenche Abusland. (2013) Assosiasjonsstudie for de nasjonale hesterasene. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Universitetet for miljø- og biovitenskap. Bacheloroppgave 15stp.
- <sup>38</sup> Olsen, H.F., Klemetsdal, G. (2017). Temperament of the Norwegian horse breeds – a questionnaire-based study. Applied Animal Behaviour Science. 193 60-66.
- <sup>39</sup> Norsk Hestesenter (2000): Næringspolitikk for hest, innstilling fra næringspolitisk utvalg.
- <sup>40</sup> ECON (2009) Hest i Norge, Econ-rapport nr. 2009-001
- <sup>41</sup> J. Vik & M. Farstad, (2012) Hest, hestehold og føring: Status for hesteholdet i Norge, Rapport 2/2012 ISSN 1503-2035, Norsk senter for bygdeforskning.
- <sup>42</sup> Hind, L.J., Aanensen, Lise., Jørgensen, GHM. (2013). Hest i opplevelsesbasert reiseliv – Potensiale for økt bruk av nordlandshest/lyngshest til turridding i Nord-Norge. Bioforsk rapport;8(174) 2013
- <sup>43</sup> Olsen, H.F., 2017. Opplevelsesturisme med hest i Vest-regionen og tilgrensende områder - med fokus på muligheter for fjordhest (No. ISBN: 978-82-575-1482-2). Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- <sup>44</sup> Dvergsdal, M., 2011. Relasjonell læring med hest - Utvikling av en miljøterapeutisk metode for barn som bor på barnevernsinstitusjon (master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for matematiske realfag og teknologi.